

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Ε'

ΑΡ. 67

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΥ ΣΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

- ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : «Η 9η 'Ιουλίου τοῦ 1821 ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου)» (μελέτη)
ΒΑΣΙΛΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ : «Η 9η 'Ιουλίου τοῦ 1821 ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου)» (ποίημα)
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : «Η φιλολογικὴ Κύπρος καὶ ὁ Ἐθνικὸς ἀγώνας» (μελέτη)
ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ : «Η Κύπρος ἑλληνικὴ» (μελέτη)

ΚΥΠΡΟΣ

ΓΕΝΑΡΗΣ, 1941

ΤΕΥΧΟΣ Γ.Ρ. 4 1)2

στο Κυπριακό Γραμματικό...
...α Γράμμα...

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΟΛΕΣ ΟΙ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΑΥΤΟ ΘΑ ΔΙΑΤΕΘΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Ε'
ΑΡ. 67

ΚΥΠΡΟΣ

ΓΕΝΑΡΗΣ, 1941

Η 9η ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ 1821

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Μ' αὐτὸ τὸν τίτλο εἶχε πρωτοπαρουσιασθεῖ, ἀπ' ὅτι ξαίρουμε, τὸ Ἔθνικὸ Ἔπος τῆς Κύπρου. Στὴ Λεμεσιανὴ Ἐφημερίδα «Σάλπιγγα», ἀρ. 553, ἡμερ. 4 τοῦ Νιόβρη, 1895, ποῦ ὁ διευθυντὴς τῆς Στυλ. Χουρμούζιος ἦταν παιδικὸς φίλος τοῦ ποιητῆ, διαβάζουμε τὸ ἐπόμενο σχετικὸ σημεῖωμα: «Τὴν δὲ παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐπανελήφθη τὸ ἀραιότατον ἔργον τοῦ Γάλλου δραματοῦργοῦ Σαρδοῦ «Φαιδώρα». Τὴν παράστασιν ταύτην λίαν εὐγενῶς φερόμενοι οἱ ἀξιότιμοι ἠθοποιοὶ μὲν ἔδωκαν ὑπὲρ τοῦ Γυμναστικοῦ μας Συλλόγου τὰ «Ὀλύμπια». Πρὸ τῆς παραστάσεως ὁ ἀξιόλογος παρ' ἡμῖν ποιητὴς κ. Β. Μιχαηλίδης ἀπέγειλε πρωτότυπὸν τοῦ ποίημα ἐν τῇ Κυπριακῇ διαλέκτῳ τιτλοφορούμενον «ἡ 9η Ἰουλίου 1821, ἐν Κύπρῳ», ἀραιότατον, πολλὰς φέρον ἐν ἑαυτῇ ἐγκατεσπαρμένας ἀραιὰς ποιητικὰς ἰδέας καταχειροκροτηθείσας, ἐξ ἧς τινὰς παραθέτομεν κάτωθι». Καὶ δημοσιεύονται ἐκεῖ πέρα οἱ πέντε τελευταῖοι στίχοι τῆς 18ης στροφῆς, οἱ ἕξι πρῶτοι τῆς 19ης καθὼς καὶ οἱ ἕξι τελευταῖοι τῆς 43ης. Ἴσως, ὅμως, αὐτὸς ὁ τίτλος, ὅπως καὶ τὸσὶν ἄλλοι ἄλλωστε, νὰ τοῦ εἶχε ὑποβληθεῖ καὶ ἐπιβληθεῖ ἀπὸ τὸ γραμματισμένο κύκλον τῶν φίλων του—ἓνα κύκλον ἀπὸ ἐπιστήμονες, δημογράφους, δασκάλους καὶ ἱερωμένους, ποῦ μ' ὄλο τὸν ἐνθουσιασμόν γιὰ τὴ δύναμη καὶ τὴν παραστατικότητά τῆς κυπριώτικης ντοπολαδὸν νόμιζαν ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνεταί ὁποιαδήποτε συγκατάβασις γιὰ νὰ νερῶνεται τὸ περιεχόμενον ἑνὸς ποιήματος σὲ γλῶσσά ἄλλη ἀπὸ καθαρεύουσα.

Μὲ τὸν ἴδιον, ἐλάχιστον παραλλαγμένον, τίτλον καταχωρήθηκε στὴν ἔκδοσιν τοῦ 1911, προλογισμένη ἀπὸ τὸν κ. Χρ. Σ. Χουρμούζιο, ἐνῶ ὁ ἴδιος τ' ὀνόμαζε «Τὸ Τραοῦδιον τοῦ Τζιυπριανοῦ». Ὅσον ἀφορᾷ τὴν

πηγές ἀπ' ὅπου εἶχε ἐμπνευσθεῖ ἢ ἀντλήσει ὁ ποιητὴς πληροφορούμεθα τὰ ἐξῆς ἀπὸ τὸν προλογιστὴ: «Τὸ περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Κυπρίων Ἀρχιερέων ἔπος (ἔπερ, σημειωτέον, ἐγράφη ἐπὶ τῇ βάσει προφορικῶν ἀφηγήσεων καὶ πληροφοριῶν παρὰ καλῶν καὶ ἀξιοπίστων γερόντων καὶ ἄλλων πηγῶν)... » Δὲ χωρεῖ οὔτε ἡ παραμικρότερη ἀμφιβολία πῶς ἡ Κυπριακὴ Ἑκατόμβη τοῦ 1821 ζοῦσε ζωντανή καὶ νωπὴ, τότε ὅπως καὶ σήμερα, στὴν Κυπριακὴ ἀτμόσφαιρα, πῶς κυκλοφοροῦσε μὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ μ' ὅλη τὴ δραματικότητά της ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀπὸ τ' ἀρχοντικὰ τῶν πόλεων ἴσαμε τὴν πιὸ φτωχικὴ καλύβα τοῦ ἀγρότη. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα στιχουργοῦσε τὰ διάφορα ἐπεισόδια κι ὀλάκερο τὸ δράμα ἢ καὶ σκηνές μονάχα ἀπὸ τοῦτο ἀποκρυσταλλώνονταν σὲ παραμῦθια ποῦ ἢ γρη῏ς τὰ τύλιγαν καὶ τὰ ξετύλιγαν στὴν ἀνέμη τῆς φαντασίας, δίπλα ἀπὸ τίς τσιμιγιές, τὰ χειμωνιάτικα βράδια. Τὸ παραμῦθι ἢ, σωστότερα, ἡ ἱστορία τῆς σφαγῆς τῶν Ἐπισκόπων, τοῦ κατατρεγμοῦ, ἦταν τὸ παραμῦθι ποῦ λαχταροῦσαν ν' ἀκούσουν ὄχι μόνο τὰ παιδιά, μὰ ὅλοι—μικροὶ καὶ μεγάλοι. Πόσες καὶ πόσες φορὲς δὲν ἄκουσε τὸ παραμῦθι τοῦτο ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ τοῦ Οἰκονόμου, ποῦ ὄντας ὁ ἴδιος στιχουργός, γλύπτης, ζωγράφος καὶ γενικὰ ἕνας ξεχωριστὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος στὸν καιρὸ του—τὸν καιρὸ τῆς μαύρης δουλείας—θὰ τὸλεγε μὲ μιὰ φλογερὴ θέρμη, κι ἀπὸ τὸ στόμα ἀκόμα ἄλλων γερόντων, μικρὸς στὸ Δάλι, καὶ πιὸ ὕστερα, μέγας στὴ Χώρα! Πόσες καὶ πόσες φορὲς δὲν ἀνεβοκατέβηκε στὰ σκαλοπάτια τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μεγάρου ποῦ εἶχαν πατήσει, γιὰ τελευταία φορὰ, συρόμενοι πρὸς τὸν τόπο τοῦ Μαρτυρίου τῶν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἄλλοι μάρτυρες, καὶ πόσες φορὲς διασχίζοντας τὴν πλατεία τοῦ Σεραιγίου δὲ στάθηκε νὰ κρυφοκοιτάξει τὸ οἶκημα, ποῦ σ' αὐτὸ μέσα εἶχε συνεδριάσει τὸ «μετζιλίσιν» τοῦ Μουσελίμη μὲ τὸς Ἀγάδες του, καὶ νὰ περιεργασθεῖ μὲ κάποιον ἐνδόμυχο δέος τὴν συκαμινιά, τὸ δέντρο ἐκεῖνο ποῦ οἱ κλώνοι του ρίγισαν ἀπὸ φόβη ἕνα μὲ τὸ σπαρτάρισμα τοῦ κρεμασμένου σώματος τοῦ Κυπριανοῦ! Οἱ ἄλλες πηγές, ποῦ ἀναφέρεται στὸ παραπάνω ἀπόσπασμα πῶς εἶχε ἀπόψη τοῦ ὁ ποιητὴς πρέπει νᾶταν γραπτές πηγές, λόγου χάρη, πρόχειρα βιβλικὰ σημειώματα, γράμματα ἢ καὶ δημοσιεύματα στὸν ἑλληνικὸ τύπο ἢ καὶ σὲ βιβλία ποῦ εἶχαν δεῖ τὸ φῶς στὸ ἐξωτερικόν, στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, καὶ στὴν Κύπρο πιὸ ὕστερα. Τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ βιβλίον, ποῦ ἐλεύθερα τώρα κατοχύρωνε τὴν προφορικὴ ἀφήγησι τῶν τραγικῶν γεγονότων καὶ ξεδίπλωνε τὴν ἐξιστόρησι τῶν μ' ἕνα συνεχισμένο τρόπο, ἦταν ἡ ἔκδοσι τοῦ Γ. Ι. Κηπιάδη μὲ τὸν ἐξῆς τίτλο: «Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ Τραγικῶν Σκηνῶν», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1888. Μὲ τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ μικροῦ συγγράμματος πρέπει νᾶταν γνωρισμένος ὁ ποιητὴς.

Δὲν ξαίρουμε πότε ἀκριβῶς ἄρχισε νὰ γράφεται τὸ ἔπος. Ὅπως ἀναφέραμε κιόλας στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ σημειώματος, ἀπαγγέλληκε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1895 καὶ λίγοι στίχοι ἀπὸ ὠρισμένες στροφές δημοσιεύτηκαν τότε στὴν ἀγαπημένη του ἐφημερίδα, τὴ «Σάλπιγγα». Ὁλόκληρο τὸ ποίημα ἔβλεπε τὸ φῶς στὴν ἔκδοσι τοῦ 1911, μόνον ποῦ πολλὲς στροφές καὶ στίχοι δημοσιεύονταν, κατὰ τὴν περίστασι, στὸν ἐγχώριον τύπον. Τὸ μόνον καὶ μοναδικὸ χειρόγραφο ποῦ ἦταν, φρονῶ, καὶ τὸ χειρόγραφο

του στοιχειωθετήθηκε και τυπώθηκε τὸ ἔπος στὴν προαναφερομένη ἡ (δὲν εἶναι ἰδιόχειρο τοῦ ποιητῆ ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀντίγραφο ἀπὸ δικό χειρόγραφο ἢ ὑπαγορευμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον) μου δόθηκε ἀφορμή, χρό- τώρα, νὰ τὸ κρατήσω στὰ χέρια μου καὶ νὰ τὸ μελετήσω. Εἶχε καλυφθεῖ ἀπὸ τὸν κ. Αἰμ. Χουρμούζιο στὰ ἀρχεῖα τῆς «Σάλπιγγας», τὸ , καὶ στάθηκε ἀφορμὴ νὰ γραφεῖ ἀπὸ μένα τὸ ἀνώνυμο ἄρθρο «Ἡ Ἰουλίου τοῦ Βασίλη Μιχαηλίδη» στὸ πρωτοχρονιάτικο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Αὐγή» τοῦ 1925. Περιλάβαινε μιὰ σημείωση πὼς τὸ ποίημα , ἂν ἀφιερωμένο στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο, μὰ ἡ πληροφορία παρα- εῖπεται στὴν ἔκδοση. Μερικὲς ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικὲς παραλλαγές στὸ χειρόγραφο βρίσκονται καταχωρημένες στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου μου ἐκεί- νου. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς ἔλειπαν οἱ δυὸ τελευταῖες στρο- φές—ἡ 55ῃ καὶ 56ῃ.

Τὸ ποίημα ἀποτελεῖται ἀπὸ 56 δεκάστιχες (ἡ 45ῃ ἔχει ἑννέα ἀγ. τι δέκα στίχους), ὁμοιοκαταληκτικὲς στροφές κατὰ τὸν ἐπόμενον τύπον: αβαβγγδεδε. Στίχος—ὁ ἠρωϊκὸς δεκαπεντασύλλαβος, ὁ μόνος κατάλληλος πού θὰ μπορούσε ν' ἀναμετρηθεῖ μὲ τὸ ὑπερήψηλο θέμα καὶ νὰ χωρέσει μέσα του τὴν ξέχειλη, δυνατὴ, πατριωτικὴ πνοή. "Ἄν τὰ ἀκριτικά καὶ τ' ἄλλα ἔθνικα ἔπη, πού ἀπαθανάτισαν τὴν ἀπέθαντη ψυχὴ τῆς Φυλῆς καὶ τοῦ Ἔθνους, πέτυχαν στὸ δεκαπεντασύλλαβο μὲ τὸ μεγαλόπρεπο, τὸ περήφανο, τὸ παλληκαρίσιο πάτημα του, τὸ τέλειο ἐκφραστικὸ ὄργανο, τὸ ἴδιο κι ὁ ποιητὴς ἐμποτισμένος ἀπὸ τὸ μαῦρο, τὸ καλπαστικὸ μεγα- λεῖο τῶν ἰδίων ποιημάτων τοῦ Διγενῆ, τοῦ Κωσταντᾶ, τοῦ Κάβουρα καὶ τῆς Ἀρετούσας δὲν ἦταν δυνατὸ παρά νὰ διοχετεύσει στὸν ἔθνικὸ στίχο τῶν δεκαπέντε συλλαβῶν τὴν ἔθνικὴ ψυχὴ τῆς Κύπρου. Καὶ στὴν τοπο- λαλίᾳ τῆς πῆγε γιὰ νὰ βρεῖ τὰ πιὰ νωπὰ, τὰ πιὸ ἀγνά, τὰ πιὸ ἄδολα καὶ τὰ πιὸ πηγαῖα μέσα—τὰ λαϊκὰ μέσα—γιὰ νὰ σφυρηλατήσῃ μ' αὐτά, μ' ἄτσάλι, ψημένο στὸ καμῖνι πού φλόγιζε στὰ ἔγκατα τῶν ἐγκάτων τῆς ψυχῆς τοῦ Λαοῦ, τὸ ἀνάλλαγο κι ἄφθαρτο Δόγμα ὅλων τῶν Ἐποχῶν κι ὅλων τῶν Αἰώνων!

Μὰ δημιουργεῖ ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης καὶ μὲ τὴ δική του ἀνώτερη πα- τριωτικὴ φλόγα—τὴ φλόγα πού εἶχε ἀνάψει μέσα του πρῶτος ὁ θεῖος του Οἰκονόμος μὲ τὴ διδασκαλίᾳ του, τὸ παράδειγμα του, τὸ παραμῦθι του. Τὴ φλόγα πού κράτησε ἄσβυστη, πιὸ ὕστερα, ὁ μικρὸς του θεῖος, ὁ ἑλληνοπρεπέστατος Μητροπολίτης Κιτίου Κυπριανός, καὶ πάρα-πέρα ὁ Ἄντρέας Θεμιστοκλέους, μεγάλος Διδάσκαλος τοῦ Γένους, καὶ τὸ Λεμεσιανὸ πατριωτικὸ περιβάλλο. Τὴ φλόγα πού δυνάμωσε ὁ ἐνθου- σιασμὸς τῆς Θεσσαλικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1877, ὄντας, ντυμένος τὴ στολὴ τοῦ ἔθελοντῆ-στρατιώτη, ἔπαιρνε μέρος στὴ μάχη τῆς Μακρινίτσας καὶ σ' ἄλλες συμπλοκὲς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα πού εἶχε σπρώξει πρόχειρα καὶ βιασμένα ἡ Κυβέρνηση Κουμουνδούρου.

Ἡ 1ῃ στροφή ἀποτελεῖ τὸ ἠχηρὸ προανάκρουσμα—*allegro*— πού ξεθυμαίνει ἀπότομα, σ' ἀνάλλάξει ἡ σκηνή, σὲ *ritardando* στὴ 2ῃ στροφή, πού γεμίζει τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸν πληρέστερο δυνατὸ τρόπο, μ' ἓνα ἀπόλυτο αἴσθημα γαλήνης, τῆς γαλήνης ἐκείνης πού ἔρχεται μπροστὰ ἀπὸ τὸ ξέσπασμα μιᾶς συγκλονιστικῆς, ἀνατρεπτικῆς τῶν πάντων, καταγίδας. Τὸ μεγαλεῖο τῆς οὔτε περιγράφεται κι οὔτε ἀναπαριστάνεται. Διαβά-

ζεται, κόβεται ἡ ἀνάσα στὸ διάβασμα τῆς κι ὁ ἀναγνώστης καθηλώ-
νεται ἀναυδος ἀντικρυ στὸ ὑπέροχο μεγαλεῖο! Ποιὸς ποιητῆς ποιη-
τῶν δὲ θὰ φιλοδοξοῦσε νὰ μονογραφήσει ἕνα τόσο μεγάλο ποιητικό
δημιούργημα; Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση ξεκίνησε μὲ τὴν ὕψωση τοῦ
ἔθνικοῦ λαβάρου στὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας ἀπὸ τὸν Πατρῶν
Γερμανό. Στὴν Κύπρο ὁ Κουτσούκ Μεχμέτ κ' οἱ ἀγάδες ἀποφασίζουν
νὰ σφάξουν τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τοὺς προκρίτους καὶ νὰ
ληηλατήσουν ἐκκλησιαστικὰς κι' ἀστικὰς περιουσίας. Μὲ αὐτοκρατορικό
φερμάνι ἀφοπλίζεται ὁ λαὸς καὶ προσκαλοῦνται οἱ ἡγέτες στὴν πρω-
τεύουσα μὲ χίλια τόσα προσχήματα καὶ μὲ τὸ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ δολο-
φονηθοῦν κ' ἔτσι νὰ κτυπηθεῖ στὸ πρόσωπο τῶν τῶν ἠθικό, μὰ καὶ τὸ
ἔθνικό ἑλληνικό φρόνημα, τοῦ Λαοῦ. Σπεύδουν καβάλλα σὲ ἄλογα
καὶ σὲ μουλάρια νὰ περάσουν κάτω ἀπὸ τὶς καλοφρουρημένες πόρτες
τῶν τειχῶν τῆς Λευκωσίας καὶ νὰ μποῦν στὸ σιδεροκαγκελωμένο κλουβί,
γιὰ τί θὰ κλείσουν πίσω τῶν ἐρμητικὰ οἱ πόρτες μόλις ὡς ξεπληρωθεῖ ὁ
σκοπός. Μαντεύουν τὴ μοίρα τους, ὅλοι ξαίρουν τί τοὺς περιμένει, μὰ
ὅμως γαλήνιοι προχωροῦν πρὸς τὸ Γολγοθᾶ γιὰ νὰ καθαγιάσουν μὲ τὸ
αἷμα τῶν κι αὐτοί, ὅπως κι ὅλοι οἱ ἄλλοι ὁμόφυλοι τῶν, τὸν κοινὸν
ἀγῶνα τῆς Ἑλευθερίας:

Εἷσις σγιὰν εἶχαν οὔλοι τους τζι ἡ Τζύπρου τὸ κρυφόν της
Μέσ' ὄς τοὺς ἀνέμους τοὺς κρυφοὺς εἷσιεν τὸ μερτικόν της.
Τζι ἀντὰν ἐφάνην ἡ στραπὴ εἰς τοῦ Μωρηᾶ τὰ μέρη;
Τζι' ἐξάπλωσεν τζι ἀκούστηκεμ παντοῦ ἡ μπουμπουράκᾳ της
Τζι οὔλα ξιλαμπρατζίσασιν τζιαὶ θάλασσα τζιαὶ ξέρη,
Εἷσις σγιὰν εἶχαν οὔλοι τους τζι ἡ Τζύπρου τὰ κακὰ της.

Στις στρ. 3—8 ὁ Κιόρογλου, μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἀγᾶδων,
πηγαίνει κρυφὰ στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ κι ἀποπειρᾶται νὰ πείσει τὸν Κυ-
πριανὸ νὰ δραπετεύσει καὶ νὰ σωθεῖ. Μὲ τὴν ἄρνηση του: «Παρὰ τὸ
γαῖμαν τοὺς πολλοὺς ἐγ κάλλιον τοῦ Πισκόπου» ἐξυψώνεται ὁ Ἕλλην
Καλὸς Ποιμὴν. Στὴν 8 μεταφερόμαστε στὴν ἐκκλησία, στὸν Καθεδρικό
Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Πίπτη, σ' ἀπόσταση δυὸ τριῶν βημάτων
ἀπὸ τὴν κύρια κλίμακα τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μεγάρου. Ἐκεῖ πηγαινέι
νὰ προσευχηθεῖ ὁ Κυπριανός, νὰ ἐκτελέσει τὰ χριστιανικὰ του καθή-
κοντα καὶ νὰ ζητήσῃ, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, συγ-
χώρηση ἀπὸ τὸ ἐκκλησίασμα. Ἡ σκηνὴ θυμίζει τὴν ἀντίστοιχη παθητικὴ
σκηνὴ στὸν Κήπο τῆς Γεσθημανῆς. Γονατισμένος μπροστὰ στὴν Παναγία
κάτι ψιθυρίζει καὶ δακρῦζει, σταυρώνει τὰ χέρια, προσκυνᾷ μὲ πάθος
δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς τὴν εἰκόνα τῆς, μ' ἕνα τέτοιο πάθος ποῦ λὲς κι
ἀποχαιρετοῦσε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐκκλησία, λὲς κ' ἔδινε τῶρα τὸν τε-
λευταῖον ἀσπασμό! Καὶ μπαίνει στὸ Ἅγιο Βῆμα γιὰ νὰ χαρεῖ ἀκόμη
μιὰ φορὰ τὴν ἀναίμακτη θυσία, ἀναμνηστικὴ τῆς θυσίας τοῦ Μεγάλου
Ἀρχιερέα ποῦ τὸ παράδειγμά του καὶ τὴν τύχη του ἔπρεπε ν' ἀκολουθή-
σει καὶ ν' ἀναπαραστήσῃ πρωταγωνιστῆς ὁ ἴδιος, μὲ τὸν ἑαυτό του,

τὸ Θεῖο Δράμα. Ἀκολουθεῖ ἡ σύλληψη του, ἡ προσαγωγή του μπροστά στὸν Κουτσοῦκ Μεχμέτ καὶ τοὺς Συνέδρους του κ' ἡ ἀπολογία του ποὺ φτάνει σὲ ὕψος δυσθεόρατο πατριωτικοῦ λυρισμοῦ. Ξεστομιζεὶ φλογισμένως μύδρους κ' ἡ περίγυρη ἀτμόσφαιρα φλέγεται :

Ἡ ρωμηοσύνη ἔφ' φυλὴ συνότζιαιρη τοῦ κόσμου,
Κανένας δὲν εὐρέθηκεγ γιὰ νὰ τὴν ι-ξηλείψει,
Κανένας γιὰτὶ σιέπει τημ πὺν τὰ ἴψη ὁ Θεός μου·
Ἡ ρωμηοσύνη ἔν νὰ χαθεῖ ὄντας ὁ κόσμος λείπει.

Εὐθύς κατόπι ἀπὸ τούτη τὴν ἠλεχτρισμένη σκηνή, ὑπερπληρωμένη ἀπὸ πάθος καὶ ἔνταση, ἡ παρατραβηγμένη χορδὴ ἀποδίδει λιγώτερες δονήσεις, ἡρεμίζει σιγὰ-σιγὰ κ' ἐξισώνεται μὲ τὴν ἀπόλυτη γαλήνη, τὸν κοπασμὸ καὶ τὴν ἀνάπαυση. Τόσο τὸ μυαλὸ ὅσο καὶ ἡ ψυχὴ κουρασμένα χάνουν τώρα κάθε δύναμη ν' αὐτοσυγκεντρωθοῦν καὶ νὰ παρακολουθήσουν. Γι' αὐτὸ παρεμβάλλεται μιὰ διάμεση σκηνή, ἕνας ξεκουραστικὸς σταθμὸς στὸ δύσκολο ἀνέβασμα πρὸς τὴν κορφή. Ἡ σκηνὴ τοῦ Θυρωροῦ ἀκολουθεῖ κατόπι ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ Βασιλιᾶ ἀπὸ τὸν Μάκβεθ. Ἐδῶ ἡ ἀνάπαυση ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν ἀπλοϊκὴ, τὴν ἀβίαστη σκηνὴ τοῦ βοσκοῦ ποὺ σέρνεται ἀπ' τὴ φυλακὴ του γιὰ νὰ μαρτυρήσει ἐναντία τῶν Ἐπισκόπων. Καὶ θυμᾶται τὴν ξέγνοιαστη εἰδυλιακὴ ζωὴ τοῦ ἀγρότη σὰν ἔβγαζε ἀπ' τὰ χαράματα τὸ κοπάδι του γιὰ τὴ βοσκὴ τραγουδώντας καὶ παίζοντας τὴ φλογέρα του (στρ. 21—30).

Μὲ τὴ σκηνὴ στὴ στενοκοπημένη φυλακὴ, ποὺ μέσα της στριμωγμένοι οἱ κατάδικοι περιμένουν μ' ἀγωνία τὸ μοιραῖο, (στρ. 31—42), μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ θαυμάσουμε τὴν πλοκὴ τοῦ παίγματος ὅπως βγαίνει ἀπ' τὰ ἀντιμαχόμενα αἰσθήματα ποὺ προκαλοῦν κάποια ἀνθρώπινα δικαιολογημένη μεψιμοιρία ἀπ' τὸν Κυρηνίας Λαυρέντιο γιὰ τὸν ἄστοχο τρόπο τοῦ Φιλικοῦ Θεοφύλακτου Θησέως σχετικὰ μὲ τὴ διανομὴ ὠρισμένων ἐπαναστατικῶν φυλλαδίων καὶ προκηρῦξεων. Ἐπίσης οἱ παρεμβάσεις τοῦ γιοιοῦ τοῦ Κκιόρογλου σταλμένου ἀπ' τὸν πατέρα του, ποὺ δὲν εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν πρόθεση νὰ σώσει τὸν Κυπριανό, καὶ τοῦ Ἐφέντη ποὺ ἔρχεται νὰ τοὺς πείσει ν' ἀλλαξοπιστήσουν. Τὸ κορύφωμα τῆς πιὸ δραματικῆς στιγμῆς στὴ σειρά αὐτῶν τῶν ἐπεισοδίων εἶναι ἡ σιγαλὴ τώρα προσευχὴ τῶν πολυβασανισμένων κι ἀπέλπιδων ψυχῶν τῶν μαρτύρων. Μὲ τίς ὑπόλοιπες στροφές (42—56) προχωροῦμε πρὸς τὴν ἐκτέλεση, τὸν ἀποκεφαλισμὸ τῶν τριῶν Ἐπισκόπων καὶ τὸν ἀπαγχονισμὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ των :

Τζι' ἐπῆραν τον Τζιυπριανόν, δκνὸ τρεῖς ἀρματωμένοι
Πουκάτω ποῦ τῆσ συκαμιάν, κοντὰ ἔς τὸθ θάνατόν του.
Τζι' ἐφάκκαν ἡ συρτοθηλειὰ πάνω ἔς τὸ μέτωπόν του.

Τὸ τέλος ἐπισφραγίζεται μὲ τὸν πηγαιμὸ τεσσάρων ἱερέων κι ἄλλων γῶν γιὰ νὰ ζητήσουν τὰ σώματα τῶν θυμάτων γιὰ ἐνταφιασμὸ : ἡ εἰρονομία ὅπως τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθίας.

Τὸ Ἔπος τῆς Κύπρου μ' ὄλες τὶς χαρακτηριστικὰς ἐνότητες, μ' ὄλη τὴ ζωντάνια τοῦ καὶ τὴν παραστατικότητά του, μ' ὄλη τὴν ἀρμονία ὕλης καὶ πνεύματος, προτάσεων, φράσεων, τόνων, ἤχων, παρηχήσεων, ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ Γῆ πρὸς τὸν οὐρανὸ ἓνα καλλιτέχνημα, ποῦ θᾶναι ἴσως ἀπαρχή, ὁ πυρῆνας τοῦ μεγαλύτερου ἡρωϊκοῦ ἔπους, ποῦ μὲ τὸν καιρὸ θὰ ξανοιχτεῖ καὶ θὰ ξαπλώσει γιὰ νὰ γίνει ὅ,τι καὶ μὲ τὸ ἀθάνατο Ἔπος τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων. Ἔτσι ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης θὰ μετεωριστεῖ μεγαλύτερος, ἐνδοξότερος, ἐθνικώτερος!

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

Η 9η ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ 1821

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Ἄντάν ἀρτζιέψαν¹ οἱ κρυφοὶ ἀνέμοι τζι² ἐφυσούσαν,
Τζι ἀρκίνησεν³ εἰς τὴν Τουρτζιάν νά κρυφουσνεφκιάζει,
Τζιαὶ ποῦ τέσ τέσσερις μερκές τὰ νέφη ἐκουβαλοῦσαν,
Ὡς ἴτι νά κάμουν τὸν τζιαῖρὸν ν' ἀρτζιέφκει νά στιβάζει⁴,
Εἴσεισ σγιάν εἶχαν οὔλοι τοὺς τζι⁵ ἢ Τζύπρου τὸ κρυφόν της·
Μέσ' ἔς τοὺς ἀνέμους τοὺς κρυφοὺς εἴσειεν τὸ μερτικόν της.
Τζι ἀντάν ἐφάνην ἢ στραπὴ εἰς τοῦ Μωρηᾶ τὰ μέρη,
Τζι ἐξάπλωσεν τζι ἀκούστηκεν παντοῦ ἢ πουμπουρκά της⁶
Τζι οὔλα ξιλαμπρατζίσασιν⁶ τζιαὶ θάλασσα τζιαὶ ξέρη,
Εἴσεισ σγιάν εἶχαν οὔλοι τοὺς τζ' ἢ Τζύπρου τὰ κακὰ της.

Μιάν νύχταν, νύχτας σιάνην,⁷ τζιαῖρὸδ Δευτερογιούνην⁸,
Νύχταμ Παρασιευκόνυχταν⁹, ποῦ τ' ἄστρα μιλιούνια¹⁰
Ἐλάμπασιμ ποῦ ἄνωθκιὸν τζ' ἐν εὕρισκες ρουθούνιν¹¹
Μέσα ἔς τῆς Χώρας¹² τὰ στενά, ἔς τῆς Χώρας τὰ καντούνια·
Σιάνεμιᾶ, δὲν ἄκουες δεντροῦδιν νά ταράξει,
Μήτε τοῦ σιύλλου λάξιμον,¹³ μὲ πετεινὸν νά κράξει·
Ἦτοῦμ μιὰ νύχτα μουλλωτή,¹⁴ μιὰ νύχτα μουρρωμμένη,¹⁵
Ποῦ ἄρρηες πῶς χώννεται ποῦ τοῦ Θεοῦ τῆγ κρίσιν.
Σὲ τέθκοιαν νύχτας σιάνην οἱ Τουρτζοὶ βαδωμένοι¹⁶
Μέσ' ἔς τὸ Σαράγιον εἶχασιμ μῆγάλομ Μετζιλίσιμ.¹⁷

1 Ὃταν ἄρχισαν, 2 τὸ τζι' μὲ ἀπόστροφο εἶναι τὸ καί, τὸ τζι χω-
ρίς ἀπόστροφο εἶναι τὸ κι 3 ἄρχισε, 4 νά συσσωρεύει νέφη μὲ θυελλο-
βροχή, 5 ἡ βροντὴ της, 6 ἐβγάλαν φωτιές, 7 σιγανήν, 8 Ἰούλιον μῆνα
9 Παρασκευὴ νύκτα, 10 ἑκατομμύρια, 11 οὔτε κἀν ἓνα πλάσμα, 12 Λευ-
κοσίας, 13 γαύγισμα σκύλλου, 14 σιωπηλή, 15 σκυθρωπή, 16 κλεισμένοι,
17 μῆγάλο συμβούλιο.

Ἐγύραν τὰ μεσάνυχτα, τζι' ἐπήρην τὸ ξιφῶτιν¹
 Τζι' ὁ Κκιόρογλους² ποῦ 'τουν καλή, πολλὰ καλ' ἡ ψυχή του,
 Ἐξέβημ πό 'σσω του³ κρυφὰ τζι' ἐπήσο στὸδ Δεσπότην,
 Τζι' ἐξύπνησεν τον τζι' ἔκατσεγ κοντὰ του τζιαὶ λαλεῖ του :
 «Ἐν ἔσσω μου, Τζιυπριανέ, τ' ἀμάξιμ μου ζεμένον,
 Τ' ἀμάξιμ μου, Τζιυπριανέ, ἔν ἔσσω ἀντροσιασμένον·⁴
 Τζι' ἄθ θέλεις γιὰ νὰ 'ποσπαστεῖς⁵ ποῦ σίουρηγ κρεμμάλλαν,
 Τζι' ἄθ θέλεις ποῦ τὸθ θάνατον νὰ φύεις νὰ γλυτώσεις,
 Νὰ πὰς μὲ χαρέμιμ μου κρυφὰ-κρυφὰ στῆσ Σκάλαν'
 Τὰ κουσουλάτα 'ν⁶ ἀννοιχτά, νὰ πάεις νὰ τρυπώσεις.

Ἦρτεν τοῦ Μουσελλιμ—'Αγᾶ⁷ φερμάνιμ ποῦ τὴμ Πόρταν⁸
 Τζι' ἐψὲς ἄρπα τζι' ἀνόρπιστα⁹ ἐγίνημ μετζιλισιν,
 Τζι' ἔσειε πκειὸν¹⁰ εἰς τὸ σιέριν του¹¹ τὴμ μαύρησ σας τῆσ σόρταν¹²,
 'Στὸ σιέριν του τὸθ θάνατον, 'ς τὸ σιέριν του τῆγ κρίσιν'
 Νὰ μὲν ἀρκεῖς, Τζιυπριανέ, νὰ χάννεις τὸν τζιαίρὸσ σου'
 Νὰ πάεις νὰ φαραντζιστεῖς¹³ ἄθ θέλεις τὸ καλὸσ σου.
 Πρέπει νὰ πὰς, εἰ δὲ κᾶν οὔ¹⁴, ἐχάθησ δίχως ἄλλον.
 Ἄς σ' εὔρ' ἡ μέρα, τὸ πωρνὸδ δὰ μέσα δὰ, ἔν νὰ 'σαι
 Νεκρὸς εἰς τῆγ κρεμμασταρκάν, εἴτε νεκρὸς 'ς τὸμ πάλλον.¹⁵
 Ἄνου νὰ πᾶμεγ γλήρορα, τ' ἀμάξιγ καρτερᾶ σε !»

Ἔσιυψεν¹⁶ ὁ Τζιυπριανὸς τζι' ἔμεινεν νάκκον ὠραν¹⁷
 Τζι' ἐδκιαλοῖστην¹⁸ νακκουρίν¹⁹ τζι' ἀννοίει τζιαὶ λαλεῖ του :
 «Δὲθ θέλω, Κκιόρογλου, ἐγὼ νὰ φύω ποῦ τῆγ Χώραν,
 Γιατί, ἄφ φύω, τὸ κακὸν ἔν νὰ γινεῖ περίτου.²⁰
 Θέλω νὰ μείνω, Κκιόρογλου, τζι' ἄς πᾶ νὰ μὲ σκοτώσουν'
 Ἄς μὲ σκοτώσουσιν ἔμὲν τζι' οἱ ἄλλοι ἄς γλυτώσουν.²¹
 Δὲφ φεύκω, Κκιόρογλου, γιατί, ἄφ φύω, ὁ φευκὸς μου
 Ἐν νὰ γενεῖ θανατικὸν εἰς τοὺς Ρωμηοὺς τοῦ τόπου'
 Νὰ βάλω τῆσ συρτοθηλειάν εἰς τὸλ λαιμὸν τοῦ κόσμου ;
 Παρὰ τὸ γαῖμαν τοὺς πολλοὺς ἔγ κάλλιον²² τοῦ 'Πισκόπου.»

1 Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα κι' ἄρχισε νὰ φωτᾶει ἡ μέρα, 2 Χουσεῖν-
 Ἄγας Κκιόρογλους, Γεννιτσάραγας Λευκωσίας : δὲς Γ. Ι. Κηπιάδου, Ἄπο-
 μνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ Τραγικῶν Σκηνῶν,
 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1888 σ. 14. 3 ἀπ' τὸ σπίτι του, 4 στηριγμένον
 μ' ἀντιτρόχια γιὰ νὰ μὴ κυλήσει, 5 νὰ σωθεῖς, 6 τὰ προξενεῖα εἶναι, 7
 ὁ Κυβερνήτης' κ' ἦταν τότε Κυβερνήτης ὁ αἰμοβόρος Κιουτσουκ Μεχμέτ ;
 Κηπιάδου, *op. cit.*, σ. 7 κέξῃς. 8 αὐτοκρ. ὄρισμός τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, 9
 ἔαφνικά κι ἀναπάντεχα, 10 παιὰ, 11 στὸ χέρι του, 12 τύχη, 13 νὰ κρυβεῖς
 σὲ φαραγγί μέσα, νὰ χαθεῖς ἀπὸ τὸν κόσμον, 14 ἄλλως πως, 15 θὰ πε-
 θάνεις «τὸν δι' ἀνασκολοπισμοῦ θάνατον», 16 ἔσκυψε, 17 λίγην ὥρα, 18
 συλλογίστηκε, 19 λιγάκι 20 περισσότερο, 21 ἡ φυγή μου 22 εἶναι καλύτερο.

Λαλεῖ του πάλ' ὁ Κκιόρογλους : «Λυποῦμαι σε, Δεσπότη·
 Νά μέσ σ' εὔρει πού τό πωρνόν ὁ ἥλιος μέσ 'ς τήχ Χώραν,
 Γιατί εὐτύς ἔν νά κοπεῖ ἡ τζιεφαλή σου πρώτη.
 "Ενας Μουρούζης τζι' ἔφουεν ἔσιει τωρά μιάν ὠραν
 Ποῦ 'κρεμμαλίστην τοῦ τεισιοῦ¹ τζι' ἔξέβην εἰς τήν στραταν,
 Τζιαῖ πᾶ κατὰ τὸλ Λάρνακαν νά μπει 'ς τὰ κουσουλάτα.
 'Εφέραν του τζι' ἐφόρησεμ μιάν ἀλλαήν,² 'πό τζιεῖνες
 Τοὺς Πίτσιλλους, συλλοῦριτζην,³ λυμίν-λυμίν,⁴ σαλάταν
 Τζιαῖ σέρτουρα τζιαῖ μέρτουρα⁵ 'ς τὰ πόδικια τους ποδίνες
 Μὲν τύσειε τζι' ἀγρώνισει⁶ τον κανένας εἰς τήσ στραταν.»

«Εὐκαριστῶ σου, Κκιόρογλου», λαλεῖ του ὁ Δεσπότης·
 «Θωρῶ σε μὲ καλόγ γαλαμ πῶς εἶσαι βυζασμένος,
 Μμὰ φύε, μέσ σε δοῦν τζιαῖ ποῦν πῶς γένεσαι προδότης.»
 Λαλεῖ του· «'Αμ μὲθ θελεις πολλὰ νά 'σαι ξωμακρισμένος,
 'Αμμάγγου⁷ πᾶμεν ἔσσω μου νά μὲμ μείνεις δαπάνω».
 «'Εγιώνι θέλω, Κκιόρογλου, νά μείνω τζι' ἄς πεθάνω».
 'Ο Κκιόρογλους ἐμάσιετον⁸ νά κάμει καλωσύνην,
 'Αμμά⁹ ἐπῆεν ἄδικα ὁ κόπος του, χαμένος.
 Περίτου ὠραδ δὲν εἰσιεν τζι' ἐν ἔπρεπεν νά μείνει,
 Τζι' ἔφουεμ πκιόν περίλυπος τζιαῖ παραπονημένος.

'Η νόχτα πκιόν ἀρκίνησεν περίτου ν' ἀναρκώννει,¹⁰
 'Εγίνην ἡ ἀνατολή κροκάτσην περίτου¹¹
 "Αρτσιεψεμ πκιόν τό Σάββατον νά πικροξημερώννει
 Τζι' ἀκούστηκεν τοῦ ξύλενου σημάντρου ἡ φωνή του.
 'Εξέβην ὁ Τζιωπριανός μὲ τζιεῖνον τόγ καμόν του,
 Τζι' ἐπῆεν εἰς τήν ἐκλησιάν τζιαῖ βάλλει τὸσ σταυρόν του·
 Τζι' ἦτον ὄσον τζι' ἐκάμασιν ἀρτσιήν¹² τῆς λειτουργίας,
 Τζι' ἐστάθηκεμ περίλυπος τζιαῖ σγιάν νά 'δικιαλοῖστην,
 Τζι' ἐπῆεν τζι' ἐγονάτισεν ὀμπρός τῆς Παναΐας
 Τζιαῖ κάτι ἐφουψούρισεν τζι' εὐτύς ἐκλαμουρίστην.

1 τοῦ τείχους, 2 φορεσιά, 3 καταξεσκισμένη, 4 σὲ μικρὰ κομμάτια,
 5 ξεσκλίδισα, 6 νά τὸν ἀναγνωρίσει, 7 τοῦλάχιστο, 8 πολεμοῦσε, 9 μὰ,
 10 νά γίνεται πιὸ ἀραιή, 11 περισσότερον κροκόκινη, 12 ἀρχήν.

Ἔμεινεν, δὲν ἐτάραξεν, οὐλα πού νά ἔκαρφώθην
 Γονατιστὸς τζιαὶ πληξιμιὸς¹ μὲ σιέρκα² σταυρωμένα
 Ἄρτζιέφαν τὸ Κοινωνικὸν τζιαὶ τότες ἐσηκώθην
 Τζι' ἐστάθηκεν τζι' ἐφαίνονταν τ' ἀμμάδκια του³ κλαμένα,
 Τζιαὶ προσκυνᾷ τρεῖς-τέσσερις φορές τὴν Παναΐαν —
 Ἐθάρηες ποσαιρετᾶ τζιαὶ κόσμον τζι' ἐκκλησιάν.
 Ἐσυχωρήθην μὲ τοὺς λάς⁴ τζι' ἔμπημ μὲς' ἔς τ' Ἄγιοβ Βῆμαν,
 Ἐμπήκεν τζι' ἐτζιοινώνησεν τζι' ἐξέβηκεν τζι' ἐστάθην,
 Τζι' ἔμοιαζεν οὐλα τὸν νεκρὸν πού βάλλουν εἰς τὸ μνήμαν,
 Ἐθάρηες πού πάνω του τὸ γαῖμαμ πῶς ἐχάθην.

Ἐξέβημ πού τὴν ἐκκλησιάν μὲ τὴν συναπαρτζιάν του,⁵
 Τζιαὶ Τοῦρτσιοὶ εὐτύς τοῦ Σαραγιοῦ ἐπλάστησαν ὄμπρός του
 Εὐτύς ἔριψεμ πάνω τους μιὰν ἄρκαν⁶ ἀμμαδκιάν του,
 Τζι' ἐδήθηκεν τὸ βρύδιν του⁷ τζι' ἐφάνην ὁ θυμὸς του.
 Ἔμειναν τζι' ἐθωροῦσαν τὸν ὄμπρός τους θυμωμένον
 Τζι' ἐθάρηες τὸ στόμαν τους πῶς ἦτοῦμ πουμωμένον⁸.
 Λαλεῖ τους : «Πκοιὸς σᾶς ἔπεψεν πῶρνόν-πῶρνόν κοντά μου ;
 Πέτε μου το, συντύσιετε τζιαὶ μὲβ βαρυκαλιεῖτε»⁹
 Ἄν ἔν τζι' ἐλυπηθήκετε, ἔμ πέτρα ἢ καρκιά μου,
 Πέτε μου εἶν' τα θέλετε χωρὶς νά μ' ἀντραπεῖτε.»

«Ἦρταμεν νά σὲ πκιάσωμεν, εἵμαστομ προσταμένοι
 ἀπὸ τὸμ Μουσελίμ Ἄγᾶν, τὸν ἄρκονταν τῆς Χώρας.»
 Λαλεῖ τους : «Μὲ καλόγ γαλαν ἄν εἶστε βυζασμένοι,
 Σταθῆτε, καρτεράτε με πέντε λεφτὰ τῆς ὥρας.»
 (Τζιαὶ πκοιὸς εἰξαίρ' εἶν' τὰ ἔκρυφem πού μέσα ἔς τὴν καρκιάν του!)
 Ἐξέβην πάνω βκιαστικὸς τζι' ἐνέησ¹⁰ ἔς τὸν νοτᾶν του,¹¹
 Τζι' ἄψελ λαμπάδιν¹² τζι' ἔκρουσεν¹³ κάτι χαρκιά γραμμένα¹⁴
 Τζι' ὕστερα ἄστράφην τζι' εἶπεν τους : «Ἐλάτε, ἀντρειωμένοι,
 Τώρα πῶχω τὰ πράματα σγιαθ θέλω τελειωμένα,
 Ἐπάρτε με νά πάμεντε σγιάν εἶστε προσταμένοι.

1 στενοχωρημένος, 2 χέρια, 3 τὰ μάτια του, 4 ὁ λάος, τὸ ἐκκλησία-
 σμα, 5 ἀκολουθία του, 6 ἄγρια, 7 συνοφρυώθηκε, 8 κλεισμένο μὲ πῶμα,
 9 μὴν ἐνδοιάζετε, 10 μπῆκε, 11 στὴν κάμαρα του, 12 ἀναψε λαμπάδι, 13 ἔ-
 καψε, 14 ἔγραφα.

Ἐπάρτε με νὰ πάμεντε ν' ἀδικοθανατίσω,
 Ἐπάρτε με σκοτώστε με χωρὶς καμίαν αἰτίαν.»
 Τζι ἄλλοι δεξιὰ τζι ἄλλοι ζαβρὰ τζι ἄλλοι ὄμπρὸς τζιαὶ πίσω,
 Εὐτύς ἐτρίυρκάσαν τον¹ τζι' ἐπήραν τον τζι' ἐπήσαν.
 Ὁ Μουσελλίμης κάθεται μὲ οὐλους τοὺς ἀγάδες,
 Μέσ 'ς τὸ Σαράγιον τζιαὶ λαλεῖ τοὺς ἄλλους Δεσποτάδες:²
 «Ἄκουσα πὼς ἐσεῖς οἱ τρεῖς τζιαὶ ὁ μιλλέτ-πασιῆς σας³
 Τζι' οἱ προεστοὶ τοῦ τόπου σας, τ' ἄρκοντολόιν οὐλον
 Ἐτάξετε εἰς τοὺς Ρωμιούς τὸ μάλιν τῆς ζωῆς σας⁴
 Νὰ μὲν ἀφήκετε Ρωμιόν εἰς τὸ ντοβλέτιν⁵ δοῦλον.»

Εἶπεν τζιαὶ δὲν ἐτέλειωσεν ὁ ἄρκοντας τὸ πεῖν του⁶
 Τζι' ἐφέραν τὸν Τζιυπριανόν οἱ Τοῦρτζιοὶ ὄμπροστά του·
 Ἐνεψεμ μὲ τὸ δίκλημαν,⁷ ἔνεψεμ μὲ τὸ δεῖν του⁸
 Ἄνοῦ ποῦ τοὺς ἀσκερλῆες του⁹ τζι' ἐπήρην τογ κοντά του
 Τζι' ἔκλινεν τζι' εἶπεν του 'ς τὸ φτίν: «Σὲ δκυὸ λεφτὰ τῆς ὥρας
 Νὰ βαωθοῦν,¹⁰ νὰ κλειωθοῦν τζι' οἱ τρεῖς πόρτες τῆς Χώρας¹¹
 Μέμπα τζιαὶ φύουν οἱ Ρωμιοὶ 'ς τὰ ὄρη τζιαὶ χωστοῦσιν¹².
 Ἄππεξωθκίον τοῦ Σαραγιοῦ νὰ μὲν ἔμ παναῦριν,
 Μέσ 'ς τὸ Σαράγιον οὐλοὶ τους, νὰ διπλαρματωθοῦσιν
 Τζιελλάττην¹³ τζιαὶ κρεμμασταρκάν νὰ τὰ 'σιετε χαζίριν.»¹⁴

Τότες ἐστράφην τζιαὶ λαλεῖ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου,
 Σιυφτός¹⁵ χαμαί, δυσόφρυδος τζιαὶ καρσμουτωμένος:¹⁶
 «Πάσ Πίσκοπε¹⁷ Τζιυπριανέ, μιλλέτ πασιη τοῦ τόπου,
 Ἐγύρεψα σε νὰ σοῦ πῶ πὼς εἶμαι προσταμένος
 Ἄπὸ τῆμ Πόρταν τζιαὶ κρατῶ 'ς τὸ σιέριμ μου φερμάνιν,
 Πὼς ἔχω μῆαλην προσταήν¹⁸ ποῦ τὸ ψηλὸν Διβάνιν
 Τ' ἄρκοντολόιν τοὺς Ρωμιούς, τοὺς μῆαλους τοῦν' τοῦ τόπου
 Νὰ τοὺς συνάξω μονομιᾶς τζιαὶ νὰ τοὺς ἰ-σκοτώσω
 Νὰ μὲχ χαρίσω μπροεστοῦ ζωήν, μῆτε Πισκόπου
 Τζιαὶ ὅ,τι λοῆς θάνατον θελήσω νὰ τοὺς δῶσω.»

1 τὸν τριγύρισαν, 2 Κηπιάδης, ὁρ. cit. σ. 13-14, 3 ἐθνάρχης σας,
 4 «φούρνους παξιμαδία», τὸ πᾶν, 5 στὸ κράτος, στὴν αὐτοκρατορία,
 6 τὴν ὀμιλία του, 7 κοίταγμα, 8 βλέμμα, 9 στρατιῶτες του, 10 νὰ κλει-
 στοῦν, 11 οἱ πόρτες τῆς Ἀμμοχώστου, Πάφου καὶ Κερύνιας 12 νὰ κρυ-
 βοῦν, 13 δήμιος, 14 νὰ τᾶχετε ἔτοιμα, 15 σκυφτός, 16 σκυθρωπός, 17 Βας
 Πίσκοπε, = Ἀρχιεπίσκοπε, 18 μεγάλην προσταγή.

Λαλεῖ του : «Μουσελλίμ Ἄγᾶ, πού ὄσαι καλὸς Ἰσλάμης,
Ἄφὸ ὄσιεις¹ εἰς τὸ σιέρισ σου τοῦ Διβανιοῦ φερμάνιν,
Τζι' ἀφὸ ὄσιεις ἔτσι προσταῖν μπορεῖς ἀλλιῶς νὰ κάμεις ;
Κάμε σγιάσ σὲ προστάσσοσιν πού τὸ Ψηλὸδ Διβάνιν
Τζιαὶ κάψε μας, γιὰ κρέμμασ' μας, γιὰ κόψε τὸλ λαιμόμ μας'
Θέλομεν ὄμως νὰ μᾶς πτεῖς εἶν ὄτα ὄν² τὸ φταῖσιμόμ μας.»
«Ἐμάσιεστομ μὲ τοὺς Ρωμιοὺς τοὺς ἄλλοιους νὰ σμιχτεῖτε,
Τοὺς Τούρκους πού τεῖς τέσσερις μερκὲς νὰ πολεμᾶτε'
Ἐμάσιεστον εἰς τ' ἄρματα τζι' ἔσεις νὰ σηκωθεῖτε,
Γιὰ νὰ σμιχτεῖτε οὄλοι σας τζιαὶ τὴν Τουρτζιάν νὰ φάτε.»

«Ἐν τζι' ἦρταν, Μουσελλίμ Ἄγᾶ, πάνω ὄς τὸν τόπον ἄλλοι,
Τζι' ἔφεραν ἄρματα κρυφά τζι' ἔν νὰ μᾶς καταχνώσεις.³
Ἐδώκαμεσ σου τ' ἄρματα οὄλοι, μιτσοὶ τζαὶ μῆγάλοι,⁴
Εὐτὺς ὄτι τζι' ἐγύρεψες νὰ μᾶς ι-ξαρματώσεις.
Εἶν ὄτα λοῖς ἔθέλαμεν ἔμεις ν' ἄρματωθοῦμεν,
Τζιαὶ νὰ σμιχτοῦμεμ μ' ἄλλοιους λᾶς τζιαὶ νὰ σᾶς πολεμοῦμεν ;
Τζιεῖνος πού σοῦ ὄψουσοῦρισεν τοῦτα τὰ λόγια οὄλα,
Ἄν ἔν τζιαὶ τζιεῖνος Χρισκιανός, ὄμως ἔμᾶς μισᾶ μας :
Πυρομασιεὶ τον πάντα του π' ἀππέσω ἢ ἀζούλα.⁵
Ἐμᾶς ὄπο τοῦτα πού λαλεῖς ἔγ καθαρ' ἢ καρκιά μας.»

«Νὰ μὲν ἄρνεσαι, Πίσκοπε, τζι' ἔσεις οἱ καλοῦροι,
Εἴσιετ' ἄθθρώπους ὄς τὰ χωρκά,⁶ χαρκιά⁷ νὰ δικαιοιράζουν,
Ν' ἄρματωθοῦσιν οἱ Ρωμιοὶ νὰ ν' οὄλοι τους χαζῖριν,
Τζιαὶ μὲ τὸμ πρῶτολ λόοσ σου ν' ἀρτζιέψουν νὰ μᾶς σφάζουν'
Τζιαὶ δὲμ πιστεύκ' ὄτι μοῦ πεῖ τοῦ καθενοῦ τὸ στόμα,
Τζι' ἔχω πὸ τζιεῖνα τὰ χαρκιά' ἔσιεις νὰ πτεῖς ἀκόμα ;»
Λαλεῖ του : «Μουσελλίμ Ἄγᾶ, εἶπα σου τζιαὶ λαλῶ σου,
Ἄπο τοῦτα οὄλα πού λαλεῖς ἔγ καθαρ' ἢ καρκιά μας,
Τζιαὶ πίστεψε, εἰ δὲ κᾶν οὄ, τὸ κρῖμασ ὄς τὸλ λαιμόσ σου.
Μπορεῖ τζιαὶ νὰ ὄ γ' καμμιά δουλειᾶ πού ὄγινηκευ κρυφά μας.»

1 Ἄφου ἔχεις, 2 Ποιὸ εἶναι, 3 νὰ μᾶς μεμφθεῖς, 4 μικροὶ καὶ μεγάλοι,
5 τὸν ἀνάβει ἀπὸ μέσα ἢ ζούλια, 6 χωριά, 7 χαρτιά.

«Πίσκοπε, ἰγὼ τήγ γνώμη μου ποττέ δέν τήν ἀλλάσσω,
 Τζι ὄσα τζι ἄν πείς μέθ θαρευτείς πῶς ἔν νά σοῦ πιστέψω·
 Ἐχῶ ἔς τόν νοῦν μου, Πίσκοπε, νά σφάξω, νά κρεμμιάσω,
 Τζι ἄν εἰμφορῶ πού τοὺς Ρωμιούς τήν Τζιύπρον νά παστρέψω·
 Τζι ἀκόμα ἄν ἠμπόρηα τὸγ κόσμον νά γυρίσω,
 Ἐθέν νά σφάξω τοὺς Ρωμιούς ψυσιήν νά μὲν ἀφήσω!»
 «Ἡ Ρωμιοσύνη ἔφ φυλή συνότζιαρη τοῦ κόσμου!
 Κανένας δέν εὐρέθηκεν γιά νά τήν ἰ-ξιλεῖψει,¹
 Κανένας γιατί σιέπει την πού τά ἔψη² ὁ Θεός μου:
 Ἡ Ρωμιοσύνη ἔν νά χαθεῖ ὄντας ὁ κόσμος λείψει!

Σφάξε μας οὐλους τζι ἄς γενεῖ τὸ γαῖμαμ αὐλάτζιν,³
 Κάμε τὸγ κόσμομ ματζιελεῖόν τζιαῖ τοὺς Ρωμιούς τραούλια,
 Ἄμμά ἔξαιρε πῶς ὕλαντρον⁴ ὄντας κοπεῖ καβάτζιν,⁵
 Τριγύρω του πετάσσονται τρακόσια παραπούλια.
 Το ἴν⁶ ἀντάν νά τρῶ τήγ γῆν, τρώει τήγ γῆθ θαρκέται,
 Μά πάντα τζιεῖνον τρώεται τζιαῖ τζιεῖνογ καταλυέται.
 Εἶσαι πολλά πικράντερος⁷ ὅμως ἄθ θέν νά σφάξεις,
 Σφάξε τοὺς λᾶς πού πολεμοῦν ἄλλοῦ ἄρματωμένοι·
 Ἐμᾶς μὲ σιέρκα ὄφκαιρα γιατί νά μᾶς πειράξεις,
 Πού ἔμαστον δίχωσ ἄρματα, τζι ἔῖμαστον νεπαμένοι;»⁸

Τότες ὁ Μουσελλίμ Ἄγᾶς ἐφήλωσεν τὸ δεῖν του,
 Τζι ἔῖδεν τον μ' ἔναδ δεῖγ γλυτζὺν τζι ἄννοῖει τζιαῖ λαλεῖ του:
 «Ὅ,τι παθθαῖν ὁ ἄθθρωπος ἔμ πού τήν τζιεφαλήν του,
 Τοῦ βρένιμου⁹ πού τὸ σπαθῖν ποσπάζεται¹⁰ ἠ ζωῆ του·
 Τζι ἔσοδ ἄν εἶσαι βρένιμος ποσπάξεις τῆς ζωῆσ σου.»
 «Μούλλωσε¹¹ τζι ἑκατάλαβα πριχοῦ νά πείς τὸ πείσ σου·
 Μέμ μασιεσαι¹² τῆθ θάλασσαν νά τήν ἰ-ξηνητήσεις,¹³
 Ἄδικα λόγια μέχ χαννεις τζι ἄρκεις εἰς τῆδ δουλειάσ σου·
 Τὸν ἦλιον μὲ τὸ φύσημαν μπορεῖς νά τὸν ἰ-σβύσεις;
 Φώναξε τοῦ τζιελλάττη σου, σᾶσ¹⁴ τήγ κρεμμασταρκᾶσ σου.»

1 νά τήν ἐξαφανίσει 2 τήν σκέπει ἀπὸ τὰ ὕψη, 3 τράγουσ, σφαχτάρια, 4 μεγάλο, ἀντρειωμένο δέντρο. Ὡς πρὸς τὴ γραφὴ διατηρῶ ἐκεῖνη τοῦ κειμένου τῆς ἐκδ. τοῦ 1911, 5 λεύκη, 6 τὸ ὄνι, 7 πικρόχολος, 8 ἀναπαυμένοι, ἦσυχος, εἰρηνικοί, 9 τοῦ φρόνιμου, 10 σώζεται, 11 σώπασε, 12 μὴν πολεμᾶς, 13 νά τήν ἐξαντλήσεις, 14 ἐτοίμασε.

‘Ο Μουσελλίμης τζι’ οὔλλοι τους οἱ Τοῦρτζιοι ἀντάν ἀκοῦσαν,
 Στραοπελέτζιμ¹ πάνω τους οὔλα πού νάνεν ρίψει:
 “Ἐμειναν οὔλλοι τους βρυχτοὶ ‘νοῦ ‘ς τ’ ἄλλου τζι’ ἐθωροῦσαν,
 Καθένας τους ἐπάσκιζεν τὴν ἀντροπὴν νὰ κρύψει.
 ‘Ο Μουσελλίμης εἶδεμ πκιόν πῶς χάννει ἀδίκως κόπους·
 “Ἐταξεν τζι’ ἐσηκώσσασιμ ‘πό μπρός του τοὺς Πισκόπους,
 Τζι’ ἐπήραν τους ‘ς τὴφ φυλακὴν χωρὶς νὰ τοὺς χωρίσουν.
 Οἱ Τοῦρτζιοι ὅτι τζι’ ἐμείνασιν τσιμπίν³ τζι’ ἐδκιαλοοῦνταν,
 Εἶπαν νὰ φέρουμ μαρτυρκές γιὰ νὰ τὸ μαρτυρήσουν,
 Τζι’ ἐφέραν ἕναν ἀγαθὸν βοσκὸμ πού τὴν Μαλούνταν.

Λαλεῖ του ὁ Μουσελλίμ Ἀγᾶς: «Δημήτρη, μέμ φοῶσαι,
 Τζι’ ἐγὼ ἐσέναν ἔχω σε σάν ἄθθρωποδ δικόμ μου·
 Εἶν’ τὰ ‘μ ‘πού θέλεις; ζήτα μου τζιαὶ μὲν ἰ-δκιαλοῶσαι.»
 «Θέλω, ἀφέντη, μανιχὰ νὰ πᾶω στό χωρκόμ μου·
 “Ἐσιει π’ ἀφίτης μ’ ἔσιετε δὰ μέσα χαψωμένον,⁶
 “Ἐμεινεν τὸ κοπάδιμ μου ‘ς τοὺς κάμπους ἀπλωμένον·
 “Ἄης με μάγκου⁷ δκυό μερες τζι’ ἔπαρ’ μου τὴ ψυσιήμ μου·
 Εἶν’ τὰ ‘παθεν τὸ μάλιμ μου⁸ θέλω τζι’ ἐγὼ νὰ ξαίρω,
 Τζιαὶ πάλ’ ἐγιώνι στρέφομαι, τζιαὶ θέμι ‘ς τὸ στραφεῖμ μου⁹
 Μιάν τόκαν¹⁰ τζιαὶ μιάν ἄτροφηγ¹¹ κανίσιιν¹² νὰ σοῦ φέρω.

Δὲν ἔχω, ἀφέντη, ἔσσω μου μὲ μισταρκόν,¹³ μὲ δοῦλον,
 Τζι’ εἶπαμ μου πῶς τὰ γίδκια μου φοφοῦσιμ πού τὴμ πείναν·
 “Ἐσσω μου τζι’ ἔξω μου¹⁴ ἔναγ γιόν τὸν εἶχα, οὔλλον-οὔλον,¹⁵
 Τζι εἶμαι τζιαὶ τζιέινουδ διχῶς του, ἔσιει τωρὰ ναμ μῆναν.¹⁶
 Μιάν Τζιερκατζήμ¹⁷ πού εἶμαστον οἱ δκυό, τζιέινος τζι’ ἐγιώνι,
 Τζι’ ἐπκιάναμεμ μὲ τὰ βερκὰ πουλιὰ μέσ ‘ς τὸ λαόνιν,¹⁸
 “Ἐταξα του τὸν ἄχαρον νὰ πᾶ νὰ παραλάσει,¹⁹
 Τζι ἐπήεν τζι’ ἐν ἐστραφην πκιόν – νάνεν καεὶ ἡ μέρα!²⁰
 Εἶπαμ μου πῶς ἐφύασιν ‘πο τζιεὶ πού τὸ Καρπάσιν,²¹
 Μιὰ κοπὴ παιδικιοι τοπκιανοὶ τζιαὶ πῶς ἐπήαμ πέρα,²²

1 ἀστροπελέκι, 2 ἔμειναν ὅλοι σιωπηλοὶ καὶ κοίταζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, 3 λιγάκι, 4 Κηπιάδου, ὁρ. αἰτ. σ. 14 καὶ Εἰσαγωγή. Ἐπίσης Cobham *Excursion Cyprus*, Cambridge, 1908, σ. 451, 5 μὴ συλλογιέσαι, 6 φυλακισμένο, 7 “Ἀφσέ με τούλάχιστο, 8 ἡ περιουσία μου, 9 καὶ μάλιστα στό γυρισμό, 10 προβατο πού γεννᾷ, 11 πρόβατο πού δὲ γέννησε, 12 δῶρο, 13 ὑπάλληλος μὲ μισθό, 14 ἀποκλειστικὴ 15 ἕνα μόνο καὶ μοναχικὸ παιδί, μοναχογιό, 16 ἔχει τώρα ἕνα μῆνα, 17 Κυριακή, 18 πιάναμε πουλιὰ στὰ ξώβεργα μέσα στὴ λαγκαδιὰ 19 τὸν εἶχα διατάξει τὸν καταραμένο, νὰ σπρώξει τὰ πουλιὰ ρίχνοντας τοὺς πέτρες ἢ ἄλλως πῶς ἐνοχλώντας τα γιὰ νὰ τὰ κάνει νὰ πετάξουν πρὸς τὰ μέρη πού ἦταν σημενά τὰ ξώβεργα, 20 καταραμένη νᾶταν ἡ μέρα, 21 τὸ ΒΑ ἄκρῃ τοῦ νησιοῦ, 22 μιὰ ὁμάδα ντοπιανὰ παιδιὰ πού πέρασαν στὰ ξένα.

Πέρα 'ς τούς λᾶς πού πολεμοῦν τζιαί πᾶν κατὰ τὴν Πόλιν.¹
 Ἄμ πολεμοῦγ γιὰ τὸ καλὸν τζιαί πολεμᾶ τζι ὁ γιός μου,
 Ἄς ἔχ χαλάλιν τοῦ Θεοῦ, ἄμ μοῦ τὸφ φᾶ τὸ βόλιν,²
 Τζι ἄς πᾶ νὰ μείνω δίχως του, νὰ ζήσω μανιχός μου.
 Εἰ δὲ κᾶν οὐ τζιαί μάχονται νὰ κάμουν ἄλλ' ἀντ' ἄλλα,
 Χαρόμιν τους πού τὸθ Θεὸν τῆς μάνας τους τὸ γάλαν.
 Ἔσειε 'π' ἀφίτις ἔφυεν πού λλόου μου³ ὁ γιός μου,
 Ἔμεινα μανιχούλλικος⁴ μαντρίζω, ξιμαντρίζω,
 Τζιοιμίζω ὁ κακομάζαλος τζιαί μπλείζω μανιχός μου,⁵
 Τζιαί μανιχός μου στέκομαι στὸλ λάκκον τζιαί ποτίζω.

Μέο' 'ς τούν τῆχ χάψη⁶ ὡς ποσον, ἀφέντη, πκειὸν κανεὶ με.⁷
 Ἐκαμέμ με δὰ μέσα δά, ἡ πλήξη πολυφαίν.⁸
 Γιατὶ τὸ τρώω, τρώει με, τὸ πίννω, καταλυεὶ με,
 Πού τὸγ καμὸμ μου τὸμ πολλὸν τούτ' ἡ καρδκιά μου 'κάην.
 Ἐξύπνουμ πού τὸ χάραμαν πού 'θεν νὰ πᾶ νὰ μπλείσω,
 Τζιαί δὲν ἐβάσταχνα ποτιέ χωρίς νὰ τραουδήσω,
 Τζι οὐλα τὰ πάντα 'θάρηα μητά μου 'τραουδοῦσαν,
 Ἐβρῦτζιζω⁹ πού τῆφ φωνὴν τὸγ κόσμον νύχταμ μέραν,
 Τζι' ἐπαιζα τὸ πιδκιάλιμ μου τζιαί τὰ βουν' ἄδονοῦσαν¹⁰,
 Τὸ κλάμαν τζιαί τὸ δάρκωμαν τ' ἀμμάδκια μου μόν το 'ξέραν.»¹¹

«Ἐν νὰ σ' ἀφήκω», εἶπεν του, «νὰ πᾶς τζι εἰς τὸ χωρκὸς σου,
 Τζιαί τὸ μηρίσ σου¹² ὡς πού ζιεῖς ἔν νὰ σοῦ τὸ χαρίσω,
 Τζι' ἔν νὰ πκιερώσω, ἄν ἔσιεις ρκός,¹³ ἀκόμα τζιαί τὸ ρκός σου,
 Τζιαί πὼς 'ς τῆφ φούχταν ἑκατόν χρυσά νὰ σοῦ μετρήσω.
 Εἶπες μὲς οἱ Ἐπισκόποι σας ἐθέλαν νὰ σηκάσουν
 Τοὺς Χρισκιανοὺς κρυφά-κρυφά τοὺς Τούρκους νὰ σκοτώσουν.
 Εἶπες πὼς οἱ Ἐπισκόποι σας πὼς τζι' εἰς τὰ κοπελλοῦδκια,
 Ἔς τοὺς παῖδκιους, τζι' εἰς τοὺς γέροντες τζι' εἰς τὲς γεναῖτζιες' κόμα
 Ἐδκιαμοιράζαν ἄρματα τζιαί βόλια τζιαί παροῦδκια
 Τζι ἀκοῦσαν τα τζι ἄλλοι τζι' ἐγιώ πού τὸ δικὸς σου στόμαν.»

1 Στὰ ξένα πού ὁ λαὸς πολεμᾶ καὶ τραβᾶ κατὰ τὴν Πόλη, 2 τὸν χα-
 ρίζω στὸ Θεὸ ἄν μοῦ τὸν φάει τὸ βόλι, 3 ἔχει ἀφότου ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ
 μου, 4 ὀλομόναχος, 5 κοιμίζω τὰ πρόβατα καὶ τὰ βγάζω στὴ βοσκή μὸ-
 νο μου, 6 μέσα σ' αὐτὴ τὴ φυλακὴ, φτάνει πιά, 8 ὑπόλειμμα ἀπὸ πολυ-
 φαγώμα, τὸ ὑπόλειμμα ἀπὸ ἓνα κομμάτι σαποῦνι στὴν πλύση, 9 χαλοῦσα
 τὸν κόσμον μὲ τὴ φωνή μου, τὸ τραγοῦδι μου, 10 ἐπαιζα τὴ φλογέρα μου
 καὶ ἀντιλαλοῦσαν τὰ βουνά, 11 τὰ μάτια μου δὲν ἤξαιραν τὸ κλάμα καὶ τὰ
 δάκρυα. Ἡ φράση τ' ἀμμάδκια μου μόν το 'ξέραν=τ' ἀμμάδκια ἔν το
 'ξέραν, 12 φόρος αἰγῶν καὶ προβάτων, νεροῦ κτλ., 13 καὶ θὰ πληρώσω
 ἄν ἔχεις χρέος.

«Ἐγὼ, ἀφέντη, μανιχὰ ἄκουσα νὰ λαλοῦσιν,
 Πῶς ἦρτεν ἕνας τοπκιανὸς καλόηρος ποὺ πέρα
 Τζι' ἔφερεγ κάμποσα χαρκιὰ πὸ τζιεῖ ποὺ πολεμοῦσιν
 Τζι' ἔδωκεν τα τζι' ἐχάθηκεν, δέν ἔμεινεμ με μέραν
 Τζιαὶ τζιεῖνα οὐλα τὰ χαρκιὰ πῶς ἦταν τοῦ πολέμου·
 Τὰ ἄλλα οὐλα ποὺ λαλεῖς ἐν τ' ἄκουσα ποττέ μου.»
 «Εἶν' τα μᾶς περιπαίξεις, βρέ,¹ εἴμαστομ μισταρκοὶ σου ;
 Εἶπες το με τὸ στόμα σου μέσ' 'ς τόσομ παναῦριν.²
 Πέ το γιατί σκοτώνω σε, κόβκω τὴν τζιεφαλήσ σου.³
 Φέρτε μου τὸν τζιελλάττην δά, νὰ 'ν δαχαμαὶ χαζίριν! »

«Ὅτι, ἀφέντη, μέγ καμεις πάνω μου 'μέναγ γαῖμαν,
 Λυπήθου μου τὸν ἄχαρον τζι' ἔγ κρῖμαν τζι' ἄμαρτια.
 "Ἄης με⁴ τζιαὶ λαλῶ σου το : ἐν ἐν ἀφέντη ψέμαν.
 (Ὁ φόος φέρνει κόλασιν, λαλεῖ τζι' ἢ παροιμία.)
 "Ἄς κάμω τὰ πικρὰ γλυτζιεῖα τζιαὶ τὰ ζαβ' ἄς γισιώσω⁵
 Τζι' ἄς πῶ κατὰ ποὺ θέλετε, ἀφέντη, νὰ γλυτώσω.
 Τὰ εἶπες ἐν ἀληθινά, ἀφέντη, μαρτυρῶ το,
 Εἶδα τζιαὶ με τ' ἀμμάδκια μου τζι' ἄκουσα με τὰ φκιά μου⁶
 Οὐλα 'γινῆκαν τζι' εἶδα τα, τζι' εἶπα το τζιαὶ λαλῶ το.
 (Θεέ μου, τζιαὶ συγχῶρα μου, ἔγ καθαρ' ἢ καρδικιά μου.)»

Εἶπεν τα τοῦτα ὁ βοσκὸς τζι' ἐλούθηκεν τὸ κλάμαν.
 Οἱ Τοῦρτζιοὶ ἐψουψουρίσασι τότε ἀνάμεσόν τους
 Τζιαὶ πὰ σὲ μιάγ κόλλαν χαρτίν μαρτυρικὸν ἐκάμαν,
 (Τζιαὶ πκοιὸς ἱ-ξαίρει εἶν' τὰ 'γραφεν τζιεῖν' τὸ μαρτυρικὸν τους!)
 Τζι' ἔφεραν του το τοῦ φτωχοῦ Δημήτρη τζι' ἔπκισεν το
 Τζι' ἐντζίσην⁷ τὸ δαχτύλιν του πάνω τζι' ἐμούζωσεν το.⁸
 Ὁ Μουσελλίμησ τότε πκειὸν ἐγλυκοσύντυσιέν του⁹
 Τζι' εἶπεν του : «Πάψε, μέγ κλαιεις τζι' ἐν νὰ σὲ ξαπολύσω »
 Εἶδεν τον τζιαὶ με δεῖν γλυτζιόν¹⁰ τζι' ἐχαμογέλασέν του,¹¹
 Τζι' ἔπεψεν τους τζι' ἐπῆραν τον 'πὸ τζιεῖ τὰ ὠδε πίσω.

1 μωρέ, 2 μπροστά σὲ τόσο πλῆθος 3 φωνάζτε τὸν ἐκτελεστή γιὰ νὰ
 ναι ἐδῶ ἔτοιμος, 4 ἄφησε με, 5 ἄς ἰσώσω τὰ στραβά, 6 με τὰ φτιά μου, 7
 ἄγγιξε, 8 τὸ μελάνωσε, 9 γλυκομίλησε, 10 με γλυκὸ βλέμμα, 11 τὸν γύ-
 ρισαν ἐκεῖ ἀπ' ὅπου τὸν ἔφεραν.

Τότες πκιόν έσυντύχασιν οϋλοι, καμπόσην ώραν,
 Για τζεινους πό 'ν νά κόψουσιν¹ τζει άνοιξαν τό δεφτέριν
 Τζει' είδασιν πόσοι έμ π' άλλου τζεισι πόσοι πού τήχ Χώραν
 Τζεισι πόσοι για συρτοθλειάν τζεισι πόσοι για μασιαίριν·
 Τζει' είσιεμ πέντ' έξι πού 'πασιν² πώς έμ πολλοι τζει' έγ κριμαν,
 Τζει' ό Μουσελλίμης είπεν τους : «'Εν οϋλοι για τό μνήμαν!»
 'Ο ήλιος πκειόν έστύλλωσεν,³ έγίνημ μεσομέριν,
 Τζει' άκούστην είς τόμ μιναρέν ό χότζιας νά φωνάζει,
 Τζει' επάψασιν τήσ συντυσιάν τζει' άφηκαν τό δεφτέριν·
 Τζει' έσηκωθήκαν οϋλοι τους τζει' επήσαν 'ς τό ναμάζι.⁴

Εΐσιεν ή μαύρη φυλακή, ή στενοκοπημένη,
 Πού κάθουνταν οί τέσσερις Πισκόποι μανισιοί τους,⁵
 Πού τήμ μερκάν τοϋ περβολιοϋ μιάμ πόρταν σϊερένην,
 Τζει' άκούετουν ή συντυσιά τζει' ή χαμηλή φωνή τους.
 'Ελάλεν ό Λαυρέντιος : «'Α, τόν εύλοημένον,
 Τζειϊνον τόθ Θεοφύλακτον,⁶ οϋλα τόν άππωμένον,⁷
 'Εφερεν τζειϊνα τά χαρκιά, στραβά, χωρίς νά ξαίρει,
 Τζει' έγέμωσεμ πού μιάμ μερκάν ώς άλλην τό νησίμ μας,
 Τζει' έδκιαν⁸ τα όπου 'τύχχαινεν τζεισι μέραμ μεσομέριν
 Τζει' ήρτασιν τουτα τά κακά τώρα στην τζειεφαλήμ μας.»

Λαλει τους ό Μελέτιος : «Μισώ την άδικίαν·
 Πώς έβουλήθην άθθρωπος νά κάμει καλωσύνην
 Νά τόγ κακολόσωμεμ⁹ πώς ήταν ή αίτία ;
 "Ητουβ βουλή πού τόθ Θεόγ για νά γενει τζει' έγίνην.
 Τόχ χάρον εν τζεισι βκάλλουν τον ποττέ πώς έφ φταισμένος,
 Πάντα λαοϋν τό φταισίμον πώς τό 'σιει¹⁰ ό πεθαμμένος.
 Λαλει τους ό Τζιπριανός : «'Ελ λόγια παραπάνω·
 "Ετσι τζει' άλλιώς έτέλειωσεν, έμεις εν νά χαθοϋμεν·
 "Ο,τι λοής τζει' αν έτυχεν, ξαίρει ό Θεός πού πάνω·
 Για τζεινους πό 'ν νά μείνουσιν τζειινους τώρα νά δοϋμεν.

1 πού είναι νά κόψουν, 2 πού είπαν, 3 μεσοϋράνησε, 4 προσευχή, 5 μόνάχοι τους, 6 ό 'Αρχμ. Θεοφύλακτος Θησέως. Για την καταγωγή, τη ζωή και τη δράση του δες «Κυπρ. Γράμ.» Α, 21-24, σ. 731, «Πάφος» Α, 3, σ. 81-85 και «Κυπρ. Σπουδαί» Β, σ. 55-65, 7 παραχαδεμένο, φουσκωμένο, 8 έδινε 9 νά τόν κατηγορήσουμε, 10 πώς τ'όχει.

Τότες ἐκρόνοιξε¹ κρυφά τοῦ περβολιοῦ ἢ πόρτα,
 Τζι' ἐμπήκεμ παιδικίος ὄμορφος, μακρὺς τζιαί στολισμένος,
 Χαρούσιμος, τζι' ἐφαίνεταιου πού γαίμαν τζιαί πού σόρταν,
 Τζι' ἀνέσαιεν, τζι' ἐφαίνεταιου πῶς ἦταμ ποσταμένος,
 Τζι' ἐπῆεσ στόν Τζιυπριανόν τζι' εἶπεν του γιάλι-άλι :²
 «Ἐπεφεμ με ὁ τζιῶρης μου³ τώρα τζι' ἦρα βουρώντα,⁴
 Τζι' ἔφερα σου μιάν ἀλλαῖν⁵ δικήν του νά φορήσεις,
 Νά πᾶμεν ἔσσω μας τωρά, κρυφά-κρυφά, χωστῶντα⁶
 Χάϊτε,⁷ ντύθου γλήορα, νά πᾶμεν, μὲν ἀρκήσεις.»

«Γυιέ μου ! πκοιός ἔν ὁ Τζιῶρης σου ; Πέ μου τζι' ἐμὲν νά ξαίρω.»
 «Ὁ τζιῶρης μὲν ὁ Κκιόρογλους, τζι' εἶπεμ μου νά πασκίσω
 Νᾶρτω νά σ' εὔρω γλήορα τζιαί ροῦχα νά σοῦ φέρω,
 Τζιαί νά σὲ πάρω ἔσσω μας εὐτύς, νά μέσ σ' ἀφήσω.
 Ντύθου νά πᾶμεν, τζι' ὁ Θεός ὀρπιζῶ⁸ νά 'ν μητά μας.
 Ὁ τζιῶρης μου ἔν ἔσσω του τωρά τζιαί καρτερά μας.
 Νά ρέξουμεχ⁹ χωστά-χωστά,¹⁰ πού μέσα 'ς τὸ περβόλιν,
 Τζιαί πού τὸν τοῖχον ὕστερα νά ππέσουμεσ 'ς τῆσ στράταν,
 Τζι' ἂν τύσει¹¹ σγιάμ πηαίνουμεν τζιαί μπλάσει μας τὸ κόλιν¹²
 Γρῦ νά μᾶς ποῦν, μερίζω τους τζιαί κάμνω τους σαλάταν !»

«Νά πάεις, γιέ μου, νά τοῦ πείς νά κάμνει τῆδ δουλειάν του,
 Τζι' εἶμαι πολλὰ καλύτερα, πολλὰ, δά μέσα ποῦ 'μαι,
 Τζιαί πῶς τῆγ καλωσύνην του τζιαί τῆγ καλῆγ καρδικιάν του,
 Ἀκόμη τζιαί κρεμμάμενος ἔν νά τὴν ἄθθυμοῦμαι.
 Σιαιρέτα μου τον¹³ πού καρδικιᾶς τζιαί νά τοῦ πείς ἀκόμα
 Πῶς ἔν νά τὸν εὐκαριστῶ νεκρὸς πού κά' 'ς τὸ χῶμα, ¹⁴
 Ἄν κάμει μιὰμ μιαλλύττερην¹⁵ 'πό τούτηγ καλωσύνην :
 Στόν τόπομ μας 'πό δά τζιαί δά νά κάμ' ὅ,τι μπορήσει
 Νά μέγ γινει μιαλλύττερογ κακόσ στήρ Ρωμιοσύνην.
 Πέ του τα τοῦτα, τζι' ὁ Θεός νά τὸμ πολλοχρονίσει.»

1 ἀκρόνοιξε, 2 γιάλι-γιάλι, ἀγάλια, 3 ὁ πατέρας μου, 4 τρεχάτος, 5 μιὰ φορεσιά, 6 χωρίς νά μᾶς πάρουν εἶδηση, 7 εἶντε, 8 ἐλπίζω, 9 νά περάσομε, 10 κρυφά-κρυφά, 11 ἂν τύχει, 12 μᾶς συναντήσῃ ἢ περίπολος, 13 χαιρέτησε μου τον, 14 κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, 15 μιὰ μεγαλύτερη.

«Γιὰ τοῦτο οὐλοσ πού λαλεῖς τζι' ἐγὼ ἔν νά πασκίω,
 Τζιαί μέσ' 'ς τὰ φυλλοκάρδικια μου τὰ λόγια σου φυλάω
 Τζιαί 'μόννω σου' στήμ πίστιμ μου νά μὲν τ' ἀλησμονήσω·
 Μά δίχως σου 'ς τὸν τζιόριμ μου ἀντρέπουμε νά πάω.»
 'Σ τὴν ἄλλημ πόρταμ μονομιᾶς κατσιαρισμός² ἀκούστην
 Τζι' εἶδασιν τὸ μαντάλιν τῆς πουπανωθκιὸν τζι' ἐσοῦστην,³
 Τζι' ἀρκώθηκεν ὁ πέρκαλλος⁴ ὁ παίδκιος τζι' ἔδοξεν του,
 Τζι' ἡ φούχτα του 'σιερβόλιασεν⁵ 'ς τὴν κόξαν τὸ πιστόλιν,
 'Εσκούλλισεν τον⁶ ὁ θυμός, τζιαί πάλ' ἀνάδοξέν του
 Τζι' ἔναλ λιγγούριν⁷ ἔκαμεν τζι' εὐρέθην 'ς τὸ περβόλιν.

'Ἡ πόρτα τότες ἄννοιξεν τζι' ἀκούμπησεσ 'ς τὸν τοίχον
 Τζι' ἕνας ἐφέντης ἔμπηκεν ἀρκοντικά ντυμένος
 Τζι' εἶπεν τους : «'Ἡρτα νά σᾶς δῶ, μητὰ σας νά συντύχω,
 Γιατ' εἶμαι γιὰ τὸ χάλισ σας⁸ πολλὰ μαραζωμένος.
 'Ἐφερα σας τζιαί νακκουρίν φαῖν τζιαί πκιεῖν⁹ νά φᾶτε,
 Γιατ' ἔν νά σᾶς γυρέψουσιν τωρὰ τοιμπίν¹⁰ νά πᾶτε.
 'Ἐρεξα τζι' εἶδα τωρὰ τρεῖς κρεμμασταρκές στημένες,
 Εἶχαν τες δκυὸ 'ς τὸμ πλάτανον τζιαί τζιεῖν' τὴμ μιάν, τὴν ἄλλην
 'Σ τὴσ σουκαμιάν, τζι' ἤτουν τζι' οἱ τρεῖς σγιαχ χάροι κουρτισμένες¹¹
 Τζι' ἔπληξ' ἀπέσσω¹² μου πολλὰ τζιαί δέμ μομεινεχ χάλιν.¹³

'Ἡρτα καταύτις νά σᾶς πῶ νά παρηορηθεῖτε,
 Τζι' ἔν νά πασκίω σήμερον νά κάμ' ὅ,τι μπόρησω,
 Νά ριξῶ τες κρεμμασταρκές τζι' ἐσεῖς νά 'ποσπαστεῖτε,
 Τζιαί τὰ χαρκιά πού 'γράψασιν ἐγὼ νά τοὺς τὰ σίσιω¹⁵
 Νά κάμω τὰ πικρὰ γλυτζιεῖα τζιαί τ' ἄρκα¹⁶ νά μερώσω,
 Τζιαί βουλετόν τ' ἀβούλετον γιὰ νά σᾶς ι γλυτώσω.
 Τέσσερις στόλλοι σγιάν τζι' ἐσᾶς, τζεφάλια τοῦν' τοῦ τόπου,
 Δέν εἶναι κρίμαν τζι' ἄδικον νά πᾶ νά κρεμμαστεῖτε ;
 'Πὸ οὐλα τὸ γλυκότερον ἔν ἡ ζωὴ τ' ἀθθρώπου,
 'Ἐνας σας λόος μανιχὰ κανεῖ νά 'ποσπαστεῖτε.»

1 σ' ὀρκίζομαι, 2 συρτός κρότος, 3 κουνήθηκε ἀπανωθιὸ τὸ μάνταλὸ, 4 ὁ πρόθυμος νέος ἀγρίωσε, 5 χεροβόλιασε, 6 τὸν σκέπασε, 7 μ' ἕνα πη-
 δημα, 8 τὴν κατάστασιν σας, 9 σᾶς ἔφερα κάτι λίγο νά φᾶτε καὶ νά πιῆτε,
 10 τῶρα σὲ λίγο, 11 σάν χάροι ἔτοιμες γιὰ δράση, 12 λυπήθηκα μέσα
 μου 13 δὲ μοῦμεινε ζωή, 14 ξεπίτηδες, 15 σχίσω, 16 τ' ἄγρια, 17 φτάνει.

Τότες Ἀρχιεπίσκοπος ἐποτυλίχτην πάνω¹
 Τζι' εἶπεν του : «Τοῦρτζιε, βρῶξε πκειόν,² κανεῖ νά συντυχάννεις
 Τζιαί δέθ θελω πού λλόου σου ν' ἀκούσω παραπάνω.
 Πάψε τζι' ἔγ κρίμαν τζι ἄδικον τὰ λόγια σου νά χάννεις³
 Ἄνου³ νά φύεις γλήορα, νά πᾶς εἰς τῆδ δουλειᾶς σου,
 Τζι ὁ Χάρος ἔγ γλυκότερος ἀποῦ τῆσ συντυσιάσ σου.»⁴
 Ὁ Τοῦρκος ὅτι τζι ἄκουσεν ἐστάθημ μουρρωμένος,⁵
 Τζι' εἶδεν τζι' ἐπίστεψेम πῶς πᾶν τὰ λόγια του χαμένα,
 Τζι' ἔμεινεσ σγιάμ περίλυπος τζιαί σγιάν ἀντροπκιασμένος
 Τζι' ὕστερα ἔξέβην τζι' ἔφουεμ μέ δκυὸ σιελή⁶ καμένα.

Ὁ Τοῦρκος ὅτι τζι' ἔφουεμ τζι' ἐμείναν μανισοί τους,
 Ἐγονατίσαν οὔλοι τους γιά νά προσευκηθοῦσιν
 Τζι' οὔλ' ἐκλαμουριστήκασιν⁷ τζιαί τζιείν' ἡ προσευκή τους
 Ἦτιον πού μέσα ἔς τῆγ καρδικιάν τῆν ὥραν πού πονοῦσιν.
 Στῆν ὕστερκάν τῆσ προσευκῆς⁸ ἔτσι γονατισμένοι
 Εἶπαγ κλαμένοι σῖανὰ τζιαί μέ φωνῆγ κομμένη :
 «Θεέ μου, τζιαί συγχώρησε τοὺς λᾶς πού μᾶς μισοῦσιν,
 Θεέ μου, τζιαί ξισκλάβωσε τῆν ἄχαρηφ φυλήμ μας,
 Θεέ μου, τζιαί στερέωννε τοὺς λᾶς πού πολεμοῦσιν,
 Θεέ μου, τζιαί συχώρα μας τζιαί δέχτου τῆψ ψυσιήμ μας.»

Οἱ ἄλλοι πού τουν ἔς τῆν τζιαμῆν ὅτι τζι' ἐποσπαστήκαν,
 Ἐστάθησαν τζι' ἐκάμασιν τσιμπῖν τῆσ συντυσιάν τους.⁹
 Τζι' εἰς τὸ Σαράγιον οὔλοι τους ἐξανασυναχτήκαν¹⁰
 Τζι ἀρτζιέψαν νά τελειώσουσιν τῆν ἄχαρηδ δουλειάν τους.
 Γιά πείσμαν τοῦ Τζιυπριανοῦ τζιαί γιά φοίτσιασμόν του,¹¹
 Φέρνον τὸν ἀркиδικιόν του¹² τζιαί τὸγ γραμματικόν του,
 Τζι' ἐβκάλαν τους κάτι δουλειές, δουλειές σαντανωμένες¹³
 Τζι' ἐπέψαν τζι' ἐκρεμμάσαν τους ἀξάγκωνα¹⁴ δημμένους,
 Ἐ τὸμ πλάτανομ πού ταν οἱ δκυὸ κρεμμασταρκές στημένες
 Τζι ἀφῆκαν τους τζιεῖ πάνω τζιεῖ καταύτις κρεμμασμένους.

1 ξετυλίχτηκε καὶ σηκώθηκε ἀπάνω, 2 σώπασε πειά, 3 σήκου, 4 τὴν ὁμιλία σου, 5 σκυθρωπιασμένος, 6 χεῖλη, 7 τοὺς πήρε τὸ κλάμα, 8 τὸ τέλος τῆσ προσευκῆσ, 9 στάθησαν καὶ μίλησαν λιγάκι, 10 ξαναμαζεύτηκαν, 11 φόβισμα του, 12 τὸν ἀρχιδιάκονο του, 13 μπερδεμένες, 14 πισθάγκωνα.

Ἐπειτα ἔπεσαν καμὴν δωδεκακάρκον ἀθρώπους
 Τοῦ Σαραγιοῦ τζι' ἐτάξαν τους νὰ διπλαρματωθοῦσιν,
 Τζι' ἐφέραν πού τῆφ φυλακὴν τοὺς τέσσερις Πισκόπους,
 Τζι' ἦτουν οὐλοὶ μονόβουλοὶ νὰ τοὺς τὸ ξαναποῦσιν,
 Γιὰ τέλεια ὑστερηφ φοράν, πὼς πᾶ ἡ τζιεφαλή τους.
 Εὐτὺς ὁ Μουσελλίμ ἀγάς ἀννοίει τζιαὶ λαλεῖ τους :
 «Τζιελλάττης τζιαὶ κρεμμασταρκά ἔν τζιαὶ τὰ δκυὸ χαζίριν,¹
 Ἡ ὥρα σας ἐπέρασεν τζι' ἐγ καρτερῶ περίτου,²
 Ἐχω τζιηνούρκαμ προσταῖν³ τῶρα πού τὸβ Βεζύρην.»
 Τότες Ἄρτζιέπισκοπος ἀννοίει τζιαὶ λαλεῖ του :

«Σκοτῶστε μας τζιαὶ γράψετε τζι' ἐμᾶς τὸσ σκοτωμόμ μας,
 Μὰ τοῦτοι οὐλοὶ οἱ σκοτωμοὶ ἔν οὐλοὶ γιὰ κακόσ σας.
 Ἐσεῖς θαρκέστ' ἀννοίετε⁴ τὸ μνημαν τὸ δικόμ μας,
 Τζι' ἔν τὸ πεισκάζετε⁵ πὼς ἔν τὸ μνημαν τὸ δικόσ σας.
 Ἐσεῖς σιειροττερεύκετε⁶ τὰ πράματα, θῶρῶ τα :
 Ἐ τῆμ Πόλην ἐκρεμμάσετε τὸμ Πατριάρκην πρῶτα,
 Τζιαὶ ταπισόν ἄλλους πολλοὺς πισκόπους τζιαὶ παπάες'
 Σκοτῶστε ὅσους θέλετε ἀμμά 'ν νὰ σᾶς ι-βλάψει'
 Τὸ γαῖμαμ πού σιονώννετε⁷ πού μᾶς τοὺς δεσποτάες,
 Ἐλ λάϊν⁸ εἰς τῆλ λαμπρατζιάν⁹ π' ἀφταίννει¹⁰ νὰ σᾶς κάψει.»

Λαλεῖ του ὁ Μουσελλίμ-ἀγάς : «Ἡ ὥρα ἔμ περασμένη'
 Χαζίριν¹¹ ἐδειλίνωσεν τζιαὶ πάει νὰ νυχτώσει'
 Ἐγ καρτερῶ γιὰτ' ἡ δουλειὰ τῶρα 'ν ἀρκινημένη,
 Τζι' ἔχω τζιαὶ δκυὸ κρεμμάμενους τζιαὶ πρέπει νὰ τελειῶσει.
 Ἐχω τὸν ἀρκιδικιάκοσ σου¹² τζιαὶ τὸγ γραμματικόσ σου,
 Τζι' ἔν νὰ τοὺς δεῖς τζιαὶ σοῦ τῶρα κρεμμάμενους ὀμπρός σου.
 Ἄν ἔσιεις τίποτε νὰ πεῖς γιὰ τὸ καλόσ σου, λάλε,
 Νὰ 'ποσπαστοῦμεγ γλήρορα, γιὰτ' ἔν νὰ νυχτωθοῦμεν,
 Τζιαὶ παίρνω νάκκον πομονήν, εἰ δὲ κᾶν οὐ τζιαὶ πάλε ...»
 «Βρῦξε τζι' ἐμεῖς τὸ πεθυμᾶς εὐτὺς νὰ σοῦ τὸ ποῦμεν :

1 ὁ ἐκτελεστής κ' ἡ ἀγχονὴ εἶναι καὶ τὰ δυὸ ἔτοιμα, 2 δὲν περιμένω περισσότερο, 3 ἔχω καινούργια προσταγή, 4 θαρρεῖτε πὼς ἀνοίγετε, 5 δὲν τὸ νιώθετε, 6 χειροτερεύετε, 7 πού χύνετε, 8 εἶναι λάδι, 9 στή φωτιά, 10 πού ἀνάβει, 11 σχεδόν, κοντεύει νὰ δειλινώσει, 12 ἀρχιδιάκονος.

Βκιάστου¹ τζιαί κάμε γλήορα τζιαί τέλειωσ' τήδ δουλειάσ σου,
 Πρόσταξε τόν τζιελλάττησ σου νά κόψει τὸλ λαιμόμ μας,
 Φέρ' το σπαθίσ σου γλήορα τζιαί τήσ σουρτοθηλείσ σου.
 "Ἐτο πού σοῦ τὸ εἶπαμεν εἶν' τα 'ν γιά τὸ καλόμ μας.»
 'Ο Μουσελλίμης μ' ἔναδ δεῖν σγιάν νά 'δειξεφ φοέραν,
 Οὐλ' ἔνεκατῶθήκασιν² τζι' εὐτύς με μιάγ κατζιάν
 'Αρπάξαν οὐλοὶ βκιαστικά τζιαί σγιάν τούς θυμῶμένους
 Τζι' ἔδησαν τούς μιάσ σταλαμὴν τζι' ἔπηραν τούς τζι' ἔπηαν
 Τζι' ἔστησαν τούς ἀππεξωθκιὸν τοῦ Σαραγιουδ δημμένους.

Τότες ὁ Μουσελλίμ-ἀγάς εἶπεν εἰς τούς ἀγάδες :
 «Ὁ θάνατος ἔχ χάκκιν του² κάθε κακοῦ ἀθθρώπου·
 Πᾶ νά 'ποτζιεφαλίσωμεν τώρα τούς δεσποτάδες
 Τζιαί τὸ πωρνόν ν' ἀρτζιέψωμεν⁴ τούς προεστούς τοῦ τόπου,
 Τζιέινους πού σγάφφαν⁵ τῆς Τουρτζιάς κρυφά-κρυφά τὸ μνήμαν.
 "Ἐμ προσταῆ τοῦ Διβανιοῦ τζιαί δὲν ἔχουμεγ κρίμαν.
 Πού τὴμ πελλάραν⁶ τούς τραβοῦν τζιαί τοῦτοι τζι' ἡ φυλή τους
 Τζι' ἀκόμα ἔν νά πάθουσιν με τοῦν' τὸν νοῦμ περίτου·
 Οἱ ἴδιοι τὰ 'κάμασιν ἄς ταῦρ' ἡ τζιεφαλή τους.»
 Σηκῶννεται ὁ Κκιόρογλους τζι' ἀννοίει τζιαί λαλεῖ του :

«Ἔσιεις ψυσιήν, Μεχμέτ-ἀγά, εἰς τὸθ Θεὸν νά δώσις·
 "Οπκοιος τὸν ὄρκον του πατᾶ, κολάζει τήψ ψυσιήν του·
 Τὸν Πάσπισκοπον⁸ ἔμοσεσ⁹ νά μὲν τὸν ι-σκοτώσις,
 "Ἐμοσεσ του νά μὲν κόψεις ποττέ τὴν τζιεφαλήν του.»
 «Δέθ θέλω, Κκιόρογλου, ἐγιώ παραντζιελιάν 'πό σέναν.
 "Ορκον ἂν τῶμοσα ἐγιώ, τζιέιν' ἔδ δουλειά μου 'μέναν.
 'Αντὰν τοῦ ὄρκομῶθηκα, ἔσοῦ ἔν εἰσις χαπάριν,
 'Αρνήθην τζι' ἔν ἐδέχτηκεν τῆχ χάριμ μου ἔμέναν.
 Εἶπεμ μου : 'Μουσελλίμ-ἀγά, ἄθ θέν' νά κάμεις χάριν,
 Νά μεμ πειράξεις τίποτε 'ς τὸν τόπομ μας κανέναν.

1 βιάσου, 2 κατοθορυβήθηκαν, 3 τοῦ ἀξίζει, 4 ν' ἀρχίσουμε 5 πού
 ἔσκάπταν, 6 τὴν τρέλλα, 7 ἄς τὰ εὔρει, 8 τὸν Ἀρχιεπίσκοπο, 9 ὀρκίστηκες,
 10 ὀρκίστηκα.

Ἔτοι τῆχ χάριδ δέχομαι, εἰ δὲ κᾶν οὐ, λαλεῖ μου,
 Ἄβ βουληθεῖς τζι' ἔναμ μιτσιμ μωρούδιν¹ νά πειράξεις,
 Νά πάει πρῶτα ἔς τὸ σπαθιν ἔμέν' ἡ τζιεφαλή μου,
 Τζιαὶ δέθ θελω τῆχ χάρισ σου, ἔμέν' πρῶτα νά σφάζεις.
 Ὅμως θαρεῖς τῆγ γνώμημ μου πῶς ἔν νά τὴν ἀλλάξω ;
 Τὸν ὄρκον ποῦ τοῦ ἔμοσα πάλ' ἔν νά τόφ φυλάξω.
 Ἐμοσα του νά μέγ κόψω ποιττέ τὴν τζιεφαλήν του,
 Μμᾶ ἔν ἄλλογ κόβκω τζιεφαλήν τζι' ἔν ἄλλον τὸ κρεμμάζω.
 Ἐν τζι' ἔμοσα του τζι εἶπα του χαρίζω τῆς ζωῆς σου.
 Τὸ πνίω² ἔσιει δκιαφοράν³ πολλῆν ἀποῦ τὸ σφάζω. »

Τότες λαλεῖ ὁ Κκιόρογλου : «Τοῦτον τοὺς δεσποτάες
 Φοοῦμαι μὲν τζιαὶ φέρει μᾶς νεκατωσιάσ⁴ ἔς τῆχ χώραν,
 Μὲν τζι ἀναδόξει⁵ τοὺς Ρωμιοὺς τζι' ἔν νά ἔχουμεν πελάες.⁶
 Νά βαλουμεγ κόλια πολλὰ τζιαὶ θέμι⁷ ποῦ τα τῶρα.
 Μπορεῖ νά δυσπυρκάσουσιν⁸ τζιαὶ νά νεκατῶθοῦσιν.
 Σὰδ δοῦν τὰ κόλια μᾶς πολλὰ τότ' ἔν νά φοηθοῦσιν.»
 Λαλεῖ τους ὁ Μεττέσ-ἄγᾶς :⁹ «Ἀφήστε τῆς φοέρες.
 Γιά τοὺς πισκόπους τῆδ δουλειᾶν δὲμ πρέπει νά βκιστοῦμεν.
 Πρέπει νά μείνει νά δκιαβοῦν ἄλλο-πεντέξι μέρες,
 Νά ξωμακρίσει ἡ δουλειᾶ τζιαὶ νά δκιαλοῖστοῦμεν.¹⁰

Νά ξανανεκουτρέψωμεν¹¹ εἰς τοὺς Ρωμιοὺς νά δοῦμεν,
 Μὲν τζι' ἔχουν ἄλλα ἄρματα ἔς τὰ σπιδικια τους χωσμένα.
 Τζι ὅτι ὀκοπήσουμεγ¹² καλὰ τζιαὶ σῖουραριστοῦμεν¹³
 Νά ἔμαστον τότες ἄνενοιας¹⁴, νά ἔμαστον νεπαμένοι.»
 Ἐπολοῆσῃν τζιαὶ λαλεῖ ὁ Μουσελλίμης τότες :
 «Κανέναφ φόν δὲν ἔχω ἀπὸ τοὺς Τζιυπριῶτες.
 Θωροῦν εἰς τὴν Καραμανιᾶν πῶς ἡ Τουριτζιᾶ ἔλ λιμπούριν¹⁵
 Τέλεια κοντὰ π' ἀκούονται τζι' οἱ σιύλλοι ἀντάν νά λάξουν¹⁶.
 Μὲ μιάσ σφυρκάμ¹⁷ πετάσσονται ἔποδῶθθ' ἔναλ λιγγούριν,¹⁸
 Τζι οὔλους μέσα σὲ μιάν ὥραν μποροῦν νά τοὺς ι-σφάζουν.

1 μικρὸ παιδί, 2 πνίγω, 3 διαφορὰν, 4 ἀνακατωσιά, 5 μῆπως τοὺς
 στρίψει, 6 καὶ θᾶχουμε μπελάδες 7 καὶ μάλιστα, 8 ν' ἀνάψουν, 9 ὁ Ἀλαῖ-
 μπης τῆς Λευκωσίας, 10 νά σκεφτοῦμε, 11 νά ξανασφάζουμε, 12 νά κοιτά-
 ξουμε, 13 νάμαστε σίγουροι, 14 χωρὶς ἔγνοια, 15 μύρμηκες, 16 κ' οἱ σκύ-
 λοι σάν γαυγίσουν, 17 σφύριγμα, 18 πῆδημα.

Ἐποὺ τὴν ἄλλην ἔχουσιν κοντὰ τοὺς τὸ Μισίριν¹.
 Ἄμ πείς καράβκια ἐν ἔχουν, ἐν τοῦ ἀλέτρου ἀθρῶποι.
 Μὲ τοῦτα οὖλα δὲμ μποροῦν νὰ κάμουσιχ χαίριν,
 Τζι' ἐβάλαν τα πού μιᾶς ἀρκῆς² ἔς τὸν νοῦν τοὺς οἱ Ἰπισκό
 Εἰ δὲ κᾶν οὐ, ἐκάμναμ μας τζιαῖ τοῦτοι τὸ δικόν τους :
 Τζιαῖ πάλε ἔτζιεῖ πού πολεμοῦν ἔχουν τὸ μερτικόν τους.
 Δὰ κάτω τοῦτοι ἔμ πολλὰ, πολλὰ ξωμακρυσμένοι,
 Περνοῦμ μηνάδες τζι' ἐν ἔχουν χαπάριμ πού τὰ ξένα,
 Τζιαῖ θέμι ἔμ πού τὴν Τουρτζιάν στενά τρίυρκασμένοι,
 Δὰ κάτω τοῦτοι ἔσ σάν τ' ἀρνιά πῶχ χώρκα μαντρισμένα.

Ἄρκῆσαμεμ, ἀνοῦτε πκειὸν νὰ πάμεντε⁴ τζι' ἔδ δείλις
 Τζιαῖ πού καμμιὰν νεκατωσιᾶς ἔς τὴν Τζιῦπρουν μέφ φοᾶστε,
 Τζιαῖ δέγ γινεται τίποτες ἐγιῶ εἶμαι βεκκίλης.⁵
 Γιὰ τούν' τηδ δουλειὰν τίποτες νὰ μὲν ι-δικιαλοᾶστε.»
 Οὐλλοι τότες συλλόβροτοι⁶ εὐτύς ἐσηκωθῆκαν,
 Τζι' ἀππεξωδκιὸν τοῦ Σαραγιού ἐπῆσαν τζι' ἐσταθῆκαν.
 Ἦτουδ δεξιὰ ἔς τὸμ πλάτανον οἱ δκυὸ οἱ κρεμμασμένοι,
 Τζι' ἦτουζ ζαβρά⁷ ἔς τῆσ συκαμιὰν κρεμμασταρκὰ χαζίριν,
 Τζι' οἱ δεσποτάδες τζιεῖ χαμαὶ ἀξάγκωνα δημμένοι,
 Τζι' ἦτουν τζιαῖ τὸ Μουσουλμανιόν⁸ τριγύρου παναῦριν.

Ἐφαίνονταμ περίλυποι οἱ Τοῦρτζιοι οἱ Τζιῦπριῶτες,
 Γιατ' ἦτουν οὖλοι τοὺς βρυχοτοὶ τζιαῖ σγιαδὸ δικιαλοῖσμένοι.
 Ἐπρόσταεχ χαρούσιμος ὁ Μουσελλίμης τότες,
 Τζι' ἐπῆσαν τὸν Τζιῦπριανὸν δκυὸ-τρεις ἀρματωμένοι,
 Πού κάτω πού τῆσ συκαμιὰν, κοντὰ ἔς τὸθ θανάτὸν του·
 Τζι' ἐφάκκαν⁹ ἢ συρτοθηλειὰ πάνω ἔς τὸ μέτωπόν του·
 Ὕστερα ἔγονατίσασιν τοὺς ἄλλους τρεις Ἰπισκόπους
 Κατὰ τῆδ δύσιν, τζιαῖ τοὺς τρεις ἀράδαν, τζι' ὄμπροστά τους
 Ἦτουν οἱ τρεις τζιελλάττηδες, οὖλα τοὺς ἀρκαθρῶπους,¹⁰
 Τζι' ἐλάμνασιμ¹¹ πουπανωδκιὸν τζι' ἐπαῖζαν τὰ σπαθκιά τους.

1 Αἴγυπτο, 2 ἀπ' τὴν ἀρχή, 3 πού εἶναι χώρια, 4 σηκωθεῖτε νὰ πάμε πειά, 5 ἐγγυητής, 6 ὅλοι ἀθροῖοι, μὲ μιᾶς, 7 ἀριστερά, 8 τὸ πλῆθος τῶν Μουσουλμάνων, 9 χτυποῦσε, 10 σάν ἀγριάνθρωπος, 11 ἐνοχλοῦσαν.

Τότες Ἀρχιεπίσκοπος ἐψήλωσεν τὸ δεῖν του
 Ἐφάνημ πὼς ἐπόνησεν πού μέσα ἔς τῆψ ψυσιήν του,
 Τζι' εἶπεν τα τοῦν¹ τὰ δκυὸ λόγια, με δκυὸ σιείλη καμένα :¹
 «Θεεῖ, πού νάκραν δὲν ἔσιεις ποττέ ἔς τῆγ καλωσύνην
 Λυπήθου μας τζιαὶ δόσε πκειὸν χαράν ἔς τῆρ Ρωμοσύνην.»
 Τζι' ἐτρέξασιν τὰ δρώματα ἀποὺ τὸ πρόσωπόν του,
 Ἀποὺ τοῦ ἡλιου τῆμ πολλήν, τῆγ καφερῆν τὴν αὔραν
 Τζι' ἐβάλαν τῆσ συρτοθηλειάν εὐτύς εἰς τὸλ λαιμόν του
 Τζιαὶ τζιεὶ πκειὸν ἐτελειώσασιν τὰ κάστια πού ἔταβραν.²

Ἐστερα οἱ τζιελλάττηδες, με μιάψ ψηλῆμ μανιέραν,³
 Ἐκόψασιν τοὺς ἄλλους τρεῖς πού τουγ γονατισμένοι,
 Τζιαὶ τὸδ Δημήτηρν τὸβ βοσκὸν εὐτύς πού τὸν ἐφέραν
 Τζι' ἐστάθησαμ με τὰ σπαθκια τζι' οἱ τρεῖς ματζιελλεμένοι.⁴
 Τὸ γαῖμαν ἐκολύμπωσεν⁵ χαμαὶ ἔς τῆγ γῆν τζι' ἐπέεσαν
 Τζι' ἐλαχταροῦσαν τὰ κορμιά τζι' οἱ τζιεφαλάες μέσα.
 Τὸ ματζιελειόμ⁶ πού γίνηκεν τζι' οἱ Τοῦρτζιοὶ ἐλυπηθῆκαν
 Δέν εἰσιεμ πλάσμαμ πὸν εἶπεν ἀποὺ καρδικιᾶς : «ἔγ κρῖμαν.»
 Ἀκούστην εἰς τὸμ μιναρῆδ δειλις⁷ τζι' ἐποσπαστήκαν,
 Τζι' ἐφύασιν, τζι' ἀφήκαν τους δίχωσ θαφκειὸν τζιαὶ μνήμαν.

Ἐστερα πκειὸμ πού τὸ κακὸν ἀκ... τῆν μέσ⁸ ἔς τῆχ Χώραν,
 Τζιαὶ πού τὸ κλάμαν, ἀρτζιεψεν, ἡ Χώρα πκειὸν νά βράζει,
 Ἐστερα πού τὸ βούττημαν τοῦ ἡλιου⁹ νάκκον ὦραν,
 Τέλεια πκειὸν, ὅτι τζι' ἔκαμεν ἀρκῆν νά σουρουπκιάζει,⁹
 Ἐπήσασιν δκυὸ μπροεστοὶ τζιαὶ τέσσερις παπάδες
 Τζι' εἶπαν τοῦ Μουσελλιμ-ἀγά : «Δὸς μας τοὺς δεσποτάδες
 Τζιαὶ τὸδ Δημήτηρν γιά θαφκειὸν νά μέμ μεινουν τζι' ἔγ κρῖμαν.»
 Τζι' εἶπεμ με κάμποσουσ θυμοὺς τζιαὶ κάμποσες φοβέρες :
 «Φύετε τζι' ἐσ σας δικιῶ τωρὰ κανένα γιά τὸ μνήμαν,
 Θέλω νά μεινουν τζιεὶ χαμαὶ ἄθαφτοι τρεῖς ἡμέρες!»*

† ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

1 με δύο χεῖλη καμένα, 2 τὰ βάσανα πού τραβοῦσε, 3 ὑπερηφάνεια, 4 αἱματωμένοι, 5 ἐσχημάτισε λίμνη, 6 μακελιό, 7 ἡ φωνή τοῦ μουεζίνη ἐσήμανε τὸ δειλινό, 8 δύση τοῦ ἡλιου, 9 νά πέφτει τὸ σούρουπο. * *Τὰ κυριώτερα παροράματα* σὲ τοῦτο τὸ ποίημα: Διάβαζε: 'Τζιὺπρου'—σ. 352, στ. 9: 'Νά πᾶς με τό...',—σ. 353, στ. 9: 'ἔς τὰ πόδκια του'—σ. 359, στ. 20: 'τ' ἀμμάδκια μὸν τὸ ἔξεραν'.—σ. 359, σημ. 11: ἡ λέξη 'μου' νά μετατοπισθεὶ στὸ β' μέρος τῆς ἐξίσωσης ἀπὸ τὸ πρῶτο: 'τ' ἀμμάδκια μου ἐν το'.—σ. 368, στ. 4: «Πισκόποι' ἀντὶ Πισκόπο' καὶ στ. 15: 'ὄλλοι' ἀντὶ 'ὄλλοι'.

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐτυχῆ γιατί μὲ τὸ σημερινὸ εἰδικὸ τεύχος ἐκπληρώνουν, ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ παρούσες συνθήκαι κ' οἱ ἰδιαίτερες οἰκονομικὲς τους δυναμικότητες, δυὸ ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιβεβλημένα καὶ ἱερά τους καθήκοντα, ἀπέναντι τῆς μεγάλης πατρίδας, πού ἀγωνίζεται τώρα τὸν τίμιον ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἕνα, καί, τὸ ἄλλο, ἀπέναντι τῆς μνήμης τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου πού τραγούδησε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸν ἔθνικόν παλμό καὶ τὴν ἀδάμαστη ψυχὴ τοῦ νησιοῦ μας, τοῦ Κύπριου ποιητῆ Βασίλη Μιχαηλίδη.

Ἡ ἐποποιία τῶν Ἑπειρωτικῶν βουνῶν χαρίζει καὶ πάλι στὴν ἀθάνατη Ἑλλάδα τὴν τιμὴ καὶ τὴ δόξα. Μιὰ μακρὰ ἱστορία προσθέτει νέα τρόπαια. Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα συνεχίζει τὴ φωτεινὴ καὶ ὑπέροχη πορείαν του. Ἡ χώρα τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ λίκνο τῆς ἀνθρωπότητας, ἀποδεικνύει καὶ πάλι πῶς ξαίρει νὰ σηκώνει μ' ἀξιοπρέπεια καὶ σεμνότητα τὸ βαρὺ ὅσο καὶ πολύτιμον φορτίον μιᾶς ἔνδοξης καὶ μακρᾶς παράδοσης. Κ' ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας γίνεται πάλι τραγούδι, καὶ γίνεται παιάνας καὶ διθύραμβος, ἕνα τραγούδι πού ἀπηχεῖ ὅλους τοὺς γνῶριμους ρυθμοὺς τῆς πανάρχαιας ἐθνικῆς μας Μούσας, ἕνας ἀσυγκράτητος ὕμνος ἀνδρείας καὶ λευτερίας :

Ἄλ' τὰ κόκκιλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἑλευθερία.

Ἡ Κύπρος ἔζησε καὶ ἄλλοτε στιγμὲς πατριωτικοῦ συναγερμοῦ καὶ ἐθνικῆς συγκίνησης. Σήμερα ὅμως, πού οἱ δυνάμεις τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς βίας πιέζουν καὶ ἀπειλοῦν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ τῆς ἀνθρωπότητας, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴ δικαιοσύνην, ὁ ἀγῶνας τῶν ἐλεύθερων ἀδελφῶν μας εἶναι καὶ δικός μας ἀγῶνας, καὶ τὰ σύνορα τοῦ μικροῦ νησιοῦ μας πλαταίνουν μονομιᾶς, καὶ μετατοπίζονται ἀπὸ τὰ γλυκὰ καὶ ἡρεμα νερὰ τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Κιλικίας πέρα μακρὰ στὸ βαθυγάλαζο Ἰόνιον καὶ τὴν ταραγμένη Ἀδριατικὴν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐπικοῦ Στασίνου ἴσα μὲ τὸν Εὐαγόρα καὶ τὸ στωϊκὸ Ζήνωνα, κι ἀπ' τοὺς ἀγνωστούς ποιητῆς τῶν μεσαιωνικῶν δημοτικῶν Κυπριακῶν τραγουδιῶν μέχρι τοῦ Μιχαηλίδη καὶ τοῦ Λιπέρτη, ἡ πνευματικὴ Κύπρος ἔζησε ὁλόκληρο τὸ δράμα τῆς φυλῆς, ἀναπτύχθηκε σὰν μιὰ λεπτὴ παραφυάδα τοῦ ἀγέραστου Ἑλληνικοῦ δέντρου καὶ ποτίστηκε μὲ τοὺς δικούς του χυμούς καὶ τίς δικές του δυναμικότητες. Οἱ ἀντίξοες περιστάσεις καὶ οἱ ἱστορικὲς περιπέτειες τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ νησιοῦ δὲν ἴσχυσαν γιὰ νὰ μεταβάλουν τὰ αἰσθήματα καὶ τίς ἀντιλήψεις

του. Οί δεσμοί του με την Ἑλλάδα ἦσαν δεσμοί αίματος, καί ἡ ὀλι-
κή βία δὲν μπόρεσε, καί οὔτε εἶναι δυνατόν ποτέ νὰ μπορέσει, νὰ μετα-
βάλλει τὸ φρόνημα καί τὸ πνεῦμα μιᾶς μεγάλης παράδοσης :

Ἦμοῦδ δεντρὸν ποὺ στέκετον στό ρέμαν τοὺς ἀνέμους
τῆς ὅσοι τῆς ἄν ἦσαν πάνω μου ἀνέμοι τῆς ἄν ἐδώσαν,
ἦτον οἱ ρίζες μου βαθυιά τζιαι δὲν με ἔερριζῶσαν.
Ἐρίψασιν τὰ φύλλα μου, ἔρίψαν τοὺς ἀθθούς μου,
ἔκαταφατσελλῶσαν με τῆς ἔκάψαν τοὺς πολούς μου,
ἔσεισαν με τῆς ἐκλίναν με τῆς ἐκόψαν τὰ κλωνιά μου,
μ' ἀππέσω στέκεται γεροῖ ἢ ρίζα τῆς ἢ καρυιά μου.
Τῆς ἄμ πιῶν νερόμ ποὺ τὸ νερόν ἀποῦ ἴμου ποτιομένη,
τῆς ἄμ με συβράς ὁ ἥλιος μου ποὺ μ' ἔσιεν μαθημένη,
ἔν νὰ πετάξω πλόκαμον νὰ ξαναπρασινίσω,
νὰ βγάλω φύλλα τζιαι κλωνιά τζιαι ἀθθούς νὰ ξαναθθῆσω,
νὰ βγάλω μύλες στιβαρές, νὰ ποταυρίσω κλώνους,
ν' ἀθθιῶ σὺν ἀθθιοντῆς ἔλαμπα στοὺς πρωινούς μου χρόνους.¹

Ἡ Κυπριακὴ ἐπιστῆμη καί ἡ Κυπριακὴ φιλολογία καί τέχνη ἔζησαν πάντοτε καί ἀναπτύχθηκιν μέσα στό πλαίσιο τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἴδιες ἀνώτερες ἰδέες, ἡ ἴδια θερμουργός πίστις πρὸς τὰ ὑπέρ-
τερα ἀνθρωπιστικά ἰδεώδη, ἡ ἴδια ἀποθέωση καί λατρεία τοῦ πνεύμα-
τος τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ δικαίου ποὺ ἀπαντοῦν στὰ τραγούδια τοῦ
Σολωμοῦ καί τοῦ Παλαμά, ὑπάρχουν στοὺς περισσότερους στίχους τῶν
λαϊκῶν καί δόκιμων Κυπρίων ποιητῶν τῶν τελευταίων χρόνων. Ἀντιπρο-
σωπευτικά ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ εἶναι τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ
Ἰωάν. Περδίου, τὰ πατριωτικά ποιήματα τοῦ Δημ. Λιπέρη καί σχεδὸν
ὀλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ ἔθνικοῦ ποιητῆ τῆς Κύπρου Βασιλῆ Μιχαηλίδη,
ποὺ τὸ ἔπος του «Ἡ 9ῆ Ἰουλίου», ἐπιμελημένο καί φροντισμένο κριτικά,
μὲ συνοπτικά σχόλια, ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας κ. Ἄντ. Ἰντιάνο, δίνουμε σή-
μερα στὸ εἰδικὸ ἐτοῦτο τευχὸς τὸ ἀφιερωμένο στὸν ἱερὸν Ἑλληνικὸν
Ἄγωνα.

Γιὰ τὴν ἀξία τῆς «ἐθνικῆς τέχνης» καί τὴ μεγάλη συμβολή της στὴν
ἀνάπτυξη καί τὴν προαγωγήν ἑνὸς λαοῦ, γράψαμε ἀπὸ τις στήλες αὐτῆς
καί ἄλλοτε² σὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴ χρειάζεται τώρα νὰ ἐπεχταθοῦμε πε-
ρισσότερο. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καί τις ὑπέρτατες ἀρετῆς τῆς
φυλῆς ὑπῆρξαν σὲ ὄλους τοὺς καιροὺς κι ὄλους τοὺς τόπους τὰ προσφι-
λέστερα θέματα τῶν ἐθνικῶν φιλολογιῶν. Μέσα ἀπὸ τις παλιῆς παραδό-
σεις, τὴν ἱστορία καί τὰ πεπρωμένα τῆς πατρίδας, μπόρεσε τὸ μεγάλο
μέρος τοῦ λαοῦ νὰ διεισδύσει μέχρι τῶν μακρυνῶν προγόνων του, νὰ δο-
κιμάσει τὸ ἱερὸ ρίγος τῆς φυλῆς του, καί νὰ ἐμποτισθεῖ μ' ὄλο τὸ σφρί-
γος κι ὄλες τις δημιουργικῆς τῆς ἰκανότητες. Ἄν ἡ ἐθνικὴ ἱστορία διδά-
σκει καί φρονηματίζει, ἡ ἐθνικὴ λογοτεχνία ἀναβαπτίζει ψυχικά ἕνα λαὸ

1 «Ἡ Κύπρος πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι Ἑλληνική.» Βασιλείου Μιχαη-
λίδου: «Ποιήματα.» Ἐν Λεμεσῶ (Κύπρου) 1911. Σελ. 43 κ.έ.

2 Βλ. Ν. Κρανιδιώτη: Τὸ Μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν στὸ Κυπριακὸ Γυμνάσιο καί
ἡ διδασκαλία τοῦ ἔργου τοῦ Β. Μιχαηλίδη. «Κυπριακὰ Γράμματα» ἀρ. 62 σελ. 81.

καὶ ἐξευγενίζει τὰ αἰσθήματα καὶ τὶς ἀνιλήψεις του. Γι' αὐτὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ τὰ δράματα τῶν μεγάλων τραγικῶν ὑπῆρξαν οἱ παιδαγωγοὶ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ κανένα ἑλληνικὸ σχολεῖο δὲν πρέπει σήμερα νὰ λείπει ἢ διδασκαλία τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Κάλβου καὶ τῶν ἄλλων ἔθνικων ποιητῶν τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

Σὲ μᾶς τοὺς Κυπρίους ὅμως προστίθεται ἐπιπλέον κ' ἡ ἀνάγκη τῆς τοπικῆς ἔθνικῆς λογοτεχνίας μας, κ' ἰδιαιτέρα ἡ μελέτη τοῦ κατ' ἐξοχὴν Κυπριακοῦ ἔπους, τῆς «9ης Ἰουλίου» τοῦ Κύπριου βάρδου Βασίλη Μιχαηλίδη. Μέσα στοὺς ἀριστουργηματικούς στίχους τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ὑπάρχει ἀνάγλυφος ὁ πίνακας μιᾶς ἀπὸ τὶς τραγικώτερες σελίδες τῆς ἱστορίας μας, τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἀρχιεπίσκοπου Κυπριανοῦ, καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν τριῶν δεσποτάδων τοῦ νησιοῦ μας τὴν ἀποφράδα μέρα τῆς 9ης Ἰουλίου 1821. Πίσω, ὅμως, ἀπὸ τὸ κεντρικὸ ἐτοῦτο θέμα ἀναπηδᾷ, κάθε τόσο, ἀγνὴ καὶ ὑπέροχη ἡ Κυπριώτικη ψυχὴ σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς μὲ τὸ ζωηρὸ πατριωτισμὸ τῆς, τὴν ἔθνικὴ τῆς ἀξιοπρέπεια, τὴν ἀγάπη τῆς λευτεριάς καὶ τοῦ δικαίου. Μέσα στοὺς στίχους τῆς «9ης Ἰουλίου» ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς παύει νὰ εἶναι ἀπλῶς ὁ ἥρωας τοῦ ποιήματος καὶ γίνεται ἓνα σύμβολο, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἔκφραση τῆς φλογερῆς Κυπριακῆς ψυχῆς, ἡ συνισταμένη τῶν προαιώνιων ἰδανικῶν καὶ πόθων τοῦ νησιοῦ μας. Τὸ δράμα τοῦ Κυπριανοῦ εἶναι τὸ δράμα τοῦ τόπου μας, κ' οἱ ἀπαντήσεις του πρὸς τὸν Μουσελλίμ-Ἀγᾶν, δὲν ἐκφράζουνε τυχαίᾳ τὴν ψυχὴν ἑνὸς ἥρωα, ἀλλὰ εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἀπαντήσεις ποῦ ἔχει ὑπαγορεύσει αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Κυπριακὴ ἱστορία κ' ἡ ἔθνικὴ μας ἀξιοπρέπεια:

— Ἡ Ρωμισούνη ἔφ φυλὴ συνότζιαρη τοῦ κόσμου
 κανένας δὲν εὐρέθηκεν γιὰ νὰ τὴν ι-ξηλείψει,
 κανένας, γιατί σιέπει τὴν ποῦ τᾶψη ὁ Θεὸς μου.
 Ἡ Ρωμισούνη ἔν νὰ χαθεῖ, ὄντας ὁ κόσμος λείπει!
 Σφάζε μας οὐλοὺς τζι ἄς γενεῖ τὸ γαῖμαμ μὲς αὐλάτζιν,
 κάμε τὸν κόσμου ματζιελεῖον τζιαὶ τοὺς Ρωμιούς τραούλια,
 ἀμμά ξερε πὼς ἴλαντρον ὄντας κοπεὶ καβαίτζιν
 τριγύρω του πετάσσονται τρακόσια παραιοῦλια.
 Τὸ ἴνιν ἀντάν νὰ τρώ τὴν γῆν, τρώει τὴν γῆν θαρζέται,
 μὰ πάντα τζιεῖνον τρώεται τζιαὶ τζιεῖνον καταλυέται!¹

Ἔτσι ἤθελε τὸν ἔθνικὸ τῆς ἥρωα ἡ Κύπρος, κ' ἔτσι τὸν ἀπόδωσε στὸ ἔθνικὸ του ἔπος ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης. Κι ὅλα αὐτὰ μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ἡρεμίας καὶ γαλήνης, ζωντανεμένα ἀπὸ τὸν πλοῦτο λαμπρῶν ποιητικῶν μέσων καὶ εἰκόνων καὶ ἑναρμονισμένα μὲς τὴ λικνιστικὴ ἔπα-
 ἀλήψη πλαστικῶν ρυθμικῶν στίχων καὶ μουσικῶν ὁμοιοκαταληξιῶν:

Μιὰν νύχταν, νύχτας σιάνην, τζιαροῦδ Δευτερογιούνιν,
 νύχταν Παρασσευκόνυχταν, ποῦ τ' ἄστρα μιλιούνια

¹ Ἡ 9η Ἰουλίου τοῦ 1821 ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου). Β. Μιχαηλίδου: Ποιήματα 1911) Σελ. 9.

ἐλάμπασιμ πού πανωθκιόν τζι' ἐν εὔρισκες ρουθούνιν
 μέσα σῆς Χώρας τὰ στενά, σῆς Χώρας τὰ καντούνια·
 σίανεμιά, δὲν ἄκουες δεντρούδιν νὰ ταρῶζει
 μήτε τοῦ σιύλλου λάξιμον, μὲ πετεινὸν νὰ κράζει . . .¹

Νομίζουμε πὼς δὲ θὰ μπορούσε νὰ γίνει ὠραιότερη σκέψη ἀπὸ τὴ
 συσχέτιση καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ διάθεση τῶν σελίδων τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ
 τεύχους στὸ μεγάλο Κύπριο ποιητὴ καὶ στὸ ἐθνικὸ του ἔπος.

Ἐχτὸς ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ ἱεροῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ,² τὰ
 «Κυπριακὰ Γράμματα» μὲ τὸ σημερινὸ εἰδικὸ τους τεῦχος παρέχουν καὶ
 μιὰ θετικὴ συμβολὴ στὴ λογοτεχνία τοῦ τόπου μας, γιατί ἡ παρούσα ἔκ-
 δοση τῆς «9ης Ἰουλίου» εἶναι ἡ πρώτη κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ ποιήματος πού
 ἔγινε μέχρι σήμερα. Ὡς τώρα ἡ μόνη ἔκδοσις τοῦ ἔργου εἶναι ἐκείνη
 πού ὑπάρχει στὴν ἀρχὴ τῶν «Ποιημάτων» τοῦ Β. Μιχαηλίδη τοῦ 1911.³
 Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχει πολλὰ λάθη καὶ δὲν ἀποδίδει φθογο-
 λογικὰ τὸ κείμενο, εἶναι σήμερα πολὺ σπάνια, πρᾶμα πού συντελεῖ ἀκόμη
 περισσότερο στὴν ἄγνοια καὶ τὴ λησμοσύνη τοῦ ποιητῆ. Μερικὲς προσ-
 πάθειες τοῦ «Συλλόγου τῶν 12», ἑνὸς συλλόγου πού εἶχε σκοπὸ τὴ μελέ-
 τη τοῦ ἔργου τοῦ Μιχαηλίδη, καθὼς καὶ μερικὲς ἄλλες τοῦ κ. Ἄντ. Ἰντι-
 ἀνου γιὰ μιὰν ἀρτίαν ἔκδοσις τῶν Ἀπάντων τοῦ ποιητῆ, δυστυχῶς δὲν ἐτε-
 λεσφόρησαν,⁴ κ' ἡ παλαιὰ πρόθεσις τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» νὰ ἐκ-
 δώσουν «ὀλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Μιχαηλίδη, ὅσο περιλαμβάνεται στὶς δύο
 συλλογὲς του «Ἀσθενὴς Λύρα» (1882) καὶ «Ποιήματα» (1911), κι ὅσο βρί-
 σκεται σκορπισμένον σ' ἐφημερίδες ἢ κι ὀλότελα ἀνέκδοτο ἀκόμα, σὲ μιὰ
 πραγματικὰ κριτικὴ ἔκδοσις μαζί μὲ διάφορες μελέτες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ
 ἔργο τοῦ ποιητῆ,⁵ δυστυχῶς προσέκρουσε σὲ ἀνυπερβλήτα οἰκονομικά,
 τεχνικά καὶ ἄλλα ἐμπόδια. Ἡ μόνη θετικὴ συμβολὴ γιὰ τὴ μελέτη τοῦ
 ἔργου τοῦ Β. Μιχαηλίδη ἀπόμεινε ἴσως τὸ εἰδικὸ τεῦχος τῶν «Κυπριακῶν
 Γραμμάτων» τοῦ περασμένου Αὐγούστου.

Σήμερα, μὲ τὴν κριτικὴ ἔκδοσις τῆς «9ης Ἰουλίου», τὰ «Κυπριακὰ
 Γράμματα» ἐπιτελοῦν ἀκόμη ἕνα βῆμα πρὸς τὴν ἐκπλήρωσις τῆς παλαιᾶς
 τους ὑπόσχεσης Ἄς ἐλπίσουμε πὼς δὲ θ' ἀργήσει νάρθει ἡ μέρα πού θὰ
 μπορούσαμε ὀριστικὰ νὰ ὀλοκληρώσουμε τὸ ἔργο μας. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ἄλ-
 λωστε, πού ἐσυνηθίσαμε νὰ περιμένουμε τὴν πλέρια ἀποκατάστασις τοῦ
 ὀρθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, δὲ θᾶταν ἴσως ἄσκοπο, μαζί μὲ τίς τόσες ἄλλες ἐπι-
 διώξεις καὶ προθέσεις μας, νὰ εὐχηθοῦμε καὶ νὰ ἐλπίσουμε κι αὐτό.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

1 Ἡ 9η Ἰουλίου κλπ. σελ. 3.

2 Οἱ εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν πώλησις τοῦ τεύχους αὐτοῦ θὰ διατεθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου
 γιὰ τὸν ἐλ. γνικὸ Ἐθνικὸ Ἀγῶνα.

3 Βασιλείου Μιχαηλίδου: «Ποιήματα». Ἐν Λεμεσῶ (Κύπρου) 1911. Τύποις «Λευ-
 κωσίας» Ε. Κ. Πετρίδου καὶ Σίας.

4 Βλ. Ἄντ. Ἰντιάνου: «Ἐκδοσις τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Μιχαηλίδη» Κυπρ. Γρ.
 ἄρ. 62 σελ. 99.

5 Βλ. Κ. Προυσῆ: «Τὸ τεῦχος τοῦ Β. Μιχαηλίδη» Κυπρ. Γρ. ἄρ. 62 σελ. 110.

Η ΚΥΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Κάθε λαός, πού πέρασε κυρίαρχος ἀπὸ τὴ Μεσόγειο, πέρασε κι ἀπὸ τὴν Κύπρο λιγὸχροнос ἢ πολὺχροнос ἐπισκέπτης. Ἡ προνομιακὴ τῆς θέσης στὴν ἀνατολικὴ γωνιά τῆς Μεσογείου ἀνάμεσα Ἄφρικῆς, Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, πὸς τὴν κάνει κλειδί στὶς θαλάσσιες συγκοινωνίες, ἡ γειτνίασὴ τῆς μὲ τις πλούσιες χώρες, πὸς στάθηκαν οἱ πρῶτες κοιτίδες τοῦ μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Μεσοποταμία, καὶ τὸ γεγονός πὸς κ' ἡ ἴδια ἡ Κύπρος εἶναι πλούσια χώρα, κάνανε τόσοι λαοὺς νὰ τὴν ὀρεχτοῦνε δικαιολογημένα. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἔμειναν αἰῶνες στὴν Κύπρο κυβερνήτες, μὰ νὰ ριζώσει ἐδῶ κανένας τους δὲν μπόρεσε, ἐχτός ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, πὸς πάντοτε ἀποτελέσαν τὴν κύρια μάζα τοῦ λαοῦ τῆς. Ὅλοι οἱ ἄλλοι πέρασαν σάν τὰ διαβατικάρα πουλιά, κι ἀφήσανε μόνο τους θυμητικὸ βαθιὰ ἢ ἀνάβαθα τὰ πικρὰ ἴχνη τους. Κ' εἶναι αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐκπληχτικώτερα φαινόμενα μέσα στὴν παγκόσμια ἱστορία : κανένας λαός, ἐχτός ἀπὸ τὸν Ἕλληνα, δὲν «ἔπιασε» στὴν Κύπρο. Ὅλοι τὴνε χρησιμοποίησαν γεφύρι στὴν ἐξόρμησή τους ἀπὸ τὴ μιά μεσογειακὴν ἡπειρο στὴν ἄλλη. Ὅμως μονάχα οἱ Ἕλληνες, πὸς στὴν ὀμηρικὴ, μεθὸμηρικὴ καὶ κλασσικὴ προπάντων ἐποχὴ ἀποτελοῦσαν κιόλας τὴν πλειονότητα τοῦ κυπριακοῦ πληθυσμοῦ, κατάφεραν κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴ καὶ ρωμαιοβυζαντινὴ περίοδο νὰ γίνουν ἡ ὀλότητα σχεδόν, κ' ἔτσι μπόρεσαν ν' ἀπορροφήσουν τὰ παλιὰ ξένα στοιχεῖα, κι ἀπὸ τὰ νέα, πὸς ἔρχονταν κατόπι ἀπ' ὄξω, νὰ μὴν ἐπηρεαστοῦνε σοβαρά.

Τὶ κομπολόι ἀτέλειωτο λαῶν πέρασε πάνω ἀπὸ τὸ πολὺπαθο αὐτὸ Νησί ! Οἱ πρῶτοι ἄγνωστοι κάτοικοι, ὕστερα οἱ Μικρασιάτες, Κρητικοί, Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι, Φοῖνικες, Ἀσσυριοβαβυλώνιοι, Πέρσες, Ρωμαῖοι, Ἑβραῖοι, Βυζαντινοὶ (ἓνα μωσαϊκὸ λαῶν !), Ἀραβες, Φράγκοι, Τοῦρκοι, Ἀγγλοὶ, Ἀρμένιοι, τὸ μονοπάτι τῆς Κύπρου τὸ κάνανε πλατιά λεωφόρο λαῶν μὲ τὸ βαρὺ τους πέρασμα. Ἀπ' ὅπου φυσοῦσε ἓνας πολιτικὸς καὶ πολεμικὸς σίφουνας, ἔπρεπε νὰ ξεσπάσει καὶ στὴν Κύπρο. Μιά τρικυμία λαῶν πρὶν καταλαγιάσει, ἀνάγκη πᾶσα νὰ συνταράξει καὶ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἀλλὰ ὁ Ἕλληνα λαός τῆς Κύπρου, δυναμωμένος ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων, κατόρθωσε, μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἔμμονή του στὰ πάτρια, νὰ ὑπερικήσει ὅλες τις συφορὲς καὶ νὰ κρατηθεῖ ἀνόθευτος ὅσο ἦταν δυνατό, ἐνῶ μὲ τὴν τεράστια ἀπορροφητικὴ του δύναμη ἐξουδετέρωσε ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ρεύματα καὶ τὰ διοχέτεψε στὶς δικές του πηγές, καὶ τις ἐπιδράσεις τους τις μετάπλασε σὲ ὕλικὸ δικό του, ὅμοιό του. Ἐριξε βαθιὰ τις ρίζες του στὴν εὐλογημένη αὐτὴ γῆς, ἀπλώθηκε πλατύκορμος καὶ στιβαρὸς καὶ σκέπασε ὅλο τὸ Νησί μὲ τὰ Ἕλληνικὰ κλαδιά του.

Κι' αὐτὸ γιατί οἱ Στασινοὶ καὶ οἱ Ὀνήσιοι, οἱ Κίμωνες καὶ οἱ Εὐαγόρες, οἱ Ζήνωνες καὶ οἱ Δημώνακτες κι ὅλοι οἱ ἄξιοι διάδοχοί τους, δούλεψαν ἐπίμονα καὶ γόνιμα μαζί μὲ ὅλο τὸν Κυπριακὸ λαὸ γιὰ τὴν ὀλο-

κληρωτική ἐξελλήνιση τοῦ Νησιοῦ, ποῦ τῆ χαιρόμαστε σήμερα μὲ περφάνεια.

Δὲ θὰ ἐξετάσουμε τοὺς λόγους τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς νίκης αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων στὴν Κύπρο, γιατί εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεμένοι μὲ τὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ γενικά. Διαπιστώνουμε μονάχα τὸ ἀναμφισβήτητο αὐτὸ γεγονός, ποῦ μιλάει μόνο του γιὰ τὸ ἀγέραστο τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς καὶ στὴν Κύπρο. Γιατί ὁ λαὸς τῆς, παρ' ὄλες τὶς δυστυχίες ποῦ πέσανε πάνω του στὸ μακρὺ διάστημα τῶν αἰώνων, παρ' ὄλες τὶς ἐπιδρομὲς ἀλλοφύλων καὶ τὶς ὑποδουλώσεις του σ' αὐτούς, παρ' ὄλες τὶς ἐνσυνειδητες προσπάθειες των γιὰ τὴν ἀλλοίωση τοῦ χαρακτήρα του, ἔμεινε καθαρὰ ἐλληνικός, στὸ βάθος, στὴν οὐσία καὶ στὶς ἐκδηλώσεις του. Κράτησε μὲ τὰ δόντια τὸν ἔθνισμό του μέσα στὶς ἀντίξοες περιστάσεις του: τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του, ἡ γλώσσα του, ἡ θρησκεία του, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του, οἱ παραδόσεις του, τὰ τραγούδια του, εἶναι καὶ σήμερα τόσο ἐλληνικά ὅσο καὶ πρωτύτερα, ὅσο καὶ στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα. Φύλαξε ὁ λαὸς τῆς Κύπρου, μέσα στὶς θύελλες ποῦ ἀλλεπάλληλες πέσανε πάνω του βαριά, ἀνόθευτη τὴν ἐλληνικὴ ψυχὴ του, ἄσπιλη τὴν ἐλληνικὴ καρδιά του, γενναῖα κ' ἐλληνικά τὰ αἰσθήματά του, καὶ δὲν παράλειψεν εὐκαιρία νὰ τὰ ἐκδηλώσει ἔντονα, στὸ πείσμα ὄλων τῶν κακολογητῶν του. Γι' αὐτὸ μὲ βαθύτατο πόνο καὶ δικαιολογημένη ἀγανάκτηση ὄλοι οἱ Κύπριοι ἀντικρούσανε πάντα τὶς ἀβάσιμες κατηγορίες τῶν κακόπιστων ἐναντίον τῆς ἐλληνικότητος τῆς Κύπρου: καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς Βασίλης Μιχαηλίδης διαμαρτύρεται στὸ ἔργο του, ἰδιαίτερα στὸ ποίημα του «Ἡ Κύπρος πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι Ἑλληνική», ὅπου μὲ παραστατικὴ δύναμη μεγάλη καὶ ἀγνό λυρισμὸ διαλαλεῖ τὴν ἀτράνταχτη ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς ἐλληνικότητος τῆς Κύπρου. Παραθέτω παρακάτω ἓνα ἄλλο του ποίημα, ὅπου διακηρύττει τοὺς ἄρρηχτους δεσμοὺς τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἐλευθερὴ Ἑλληνικὴ Πατρίδα.

Η ΚΥΠΡΟΣ ΣΤΗΜ ΜΑΝΑΝ ΤΗΣ*

Ἄν ἔχω περηφάνειαν τζι' ἂν ἔχω νὰ φουμίζω
μέσ' στοῦν' τὸν κόσμον εἶς' ἔσου,
τζι' εἰς τοῦ σπαθιοῦ σου τοῦ γρουσοῦ
τῆδ δύναμην ὀρπίζω.

Τοῦ οὐρανοκατέβατον ὁ φαράς τζι' ἐσὲν τζι' ἐμέναν
ἐχάρισέμ μας τὸς Σταυρόν,
τζι' ἔχω πὸ τζιεῖνον τὸν τζιαιρόν
τζιαι τὸς σταυρόν μου ἐσέναν.

Θωρῶ τ' ἀγάλια σου ἀνοιχτὰ τζι' ἐσὲν κορωνιασμένην
τζιαι λάμνω νῶρτω ναν τζιαιρόν,
νὰ πίννω ἀθάνατον νερόν
σιγιὰν μὲ σιες μαθημένην.

Σιλλούρα τζι' ὀλομάτζιελλη, τζιαι δὲν ἔχω νὰ πνάσω,
λυπάται μ' ὄπκοιος μὲ θωρεῖ,
γιατ' ἔν ἡ στράτα ἀγκαθθερὴ
ποῦ λάμνω νὰ σὲ φτάσω.

*Βασ. Μιχαηλίδης: Ποιήματα (1911) σ. 37-38.

Στήσ στράταμ μου οὔλην φαίνεται στ' ἀγνάρκα τῶν
[ποδικιῶν μου

λουβάριν πούχα μιὰμ φορά,
τζί' οἱ ξένοι κόμα ὡς τωρὰ
σωρεύουν ταπισόμ μου.

Τὰ λόγια σου πού μῶμαθες με τζιεῖνα λουτουροκῶμμι
τζιαῖ τὸθ Θεόν παρακελῶ,
με τζιεῖνα μέσ' στοὺς λᾶ λαλῶ,
με τζιεῖνα νεκαλιούμαι.

"Ἐχω τὰ παραμύθια σου στὸν νοῦν μου τζιαῖ λαλῶ τα,
πού ἴχασιν δράκους τζιαῖ στοισειὰ
τζι' ἦτουν τοῦ κόσμου συντυσιὰ
τζι' ἐπίστευκῆς τα προῶτα.

"Ἄμ με θωρεῖς πού δὲν ἔχω τῆς ἀρκονκιῆς τῆς πρώτης
ἀμμά ἔγω ἀνέντζιστην καρκιάν,
τζι' οὔλομ μυρίζω μυρωδιάν
τοῦ κόρφου σου πού τότες.

Δὲν εἶχε λοιπὸν ἄδικο ὁ Ἔσσελιγκ νὰ διαλέξει τὴν Κύπρο ἀπ' ὅλες
τις ἑλληνικὲς χῶρες καὶ νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ σὰ ζωντανὴ ἀπόδειξη τοῦ
συμπεράσματος τοῦ βιβλίου του «Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς»,
πὼς ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ἀλλοιώνεται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τίς διάφορες καταχτή-
σεις κι οὔτε μπορεῖ νὰ ἐξαφανιστεῖ: «*Οὐδεμία ξένη δεσποτεία μετέτρεψε
ποτέ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ... Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀπο-
δεικνύει σαφῶς κατ' ἐξοχὴν ἡ Κύπρος... Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι ἀνεξολό-
θρευτος.*»*

"Ἡ ὅπως με δύναμη ἐπικὴ καὶ βιβλικὴ μεγαλοπρέπεια γράφει ὁ Βασ.
Μιχαηλίδης στὴν «9η Ἰουλίου»:

Ἡ Ρωμιόσῦνη ἐφ φυλῇ συνότζιαιση τοῦ κόσμου
κανένας δὲν εὐρέθηκεν γιὰ νὰ τὴν ἱ-ξηλείψει,
κανένας, γιὰτὶ σιέπει τὴν πού τᾶψη ὁ Θεὸς μου.
Ἡ Ρωμιόσῦνη ἐννά χαθεῖ ὄντας ὁ κόσμος λείπει!

Ἡ Ἑλληνικὴ Κύπρος στὴ φωνὴ τῆς μεγάλης Πατρίδας πάντα ἀπάν-
τησε πρώτη, αὐθόρμητα καὶ γενναῖα. Καὶ τώρα δὲν εἶναι καθόλου ἐκπλη-
χτικὸ πού ἐκδηλώνει τόσο ζωηρά τ' ἀγνὸ ἑλληνικὸ της αἴσθημα ἀπ' ἀφορ-
μὴ τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ ἀγῶνα. Εἶναι μιὰ ἐνέργειά της φυσικὴ κι ἀβίαστη.
Ἄλλο τίτλο τιμῆς δὲ θέλει ἀπὸ τὴ γνησιότητα καὶ τὴν εὐλικρίνειά της,
ἐλπίζει πὼς πιά θ' ἀναγνωριστοῦνε τ' ἀπαράγραπτα δίκαιά της.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

* Δ. Κ. Ἔσσελιγκ: Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς. Μετάφρασις Σ. Κ. Σακκελαροπούλου. σ. 467—370.

ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.
Full Particulars on request.

Ο αρχιτέκτων, ο εργολάβος και ο κάθε ιδιοκτήτης ποσπιτιού πρέπει να γνωρίζει ότι δια να επιτύχη ένα κα-
οκλο βάψιμο χρειάζονται δύο πράγματα : **καλά υλικά** και
καλή εργασία.

Καλά υλικά είναι μόνον τα προϊόντα των δαιμονίων
κατασκευαστών μογιαδων **Blundell, Spence & Co. Ltd,**
Whitli, England, που από τό 1811 κατασκευάζουν πρώτης
ξοτάξεως μογιαδες.

Καλή εργασία είναι μόνον η άσυναγώνιστη τέχνη μας.

Αποαθήτε :

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Όδος "Ελευθερίας και 'Αριάδνης
Ταχ. Κιβ. άρ. 51, Τηλεφ. 72.
ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

Υπεύθυνος Ιδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης - Κερύνια.

Τυπογραφείο "ΝΕΟΣ Κόσμος," Θ. Κυριακίδη - Λευκωσία.

Ἀνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει
ΣΑΚΑΤΕΜΑ
ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ πόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ράχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσα τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἵτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ θερμολόγημα ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀναζωογονεῖ τοὺς μῦς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθύς, καὶ ἤσυχος. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λίμεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ **SLOAN'S**

Τὸ παγκοσμίου φήμης ὑγρὸν πρὸς ἐπάλειψιν μετὰ χειρὶ ζόμενον ἀπὸ 133 ἔθνη

SLOANS **LINIMENT**

